

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

43

477

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Ի Ր
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶԻ
Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Յ Ա Ն

1928—1929 թ. թ.

614.88
Հ-24

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶԻ

20 JUL 201

614.38

Z-24

4

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ

1928—1929 թ. թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

366401

Պ. Ա. ՄԱՍՈՒՅԱՆ

1930

03.06.2013

ՀԱՅՊՈԼԻԳՐԱՖԻ ՏՊԱՐԱՆ
ՊԱՏՎԵՐ 2875
ԳՐԱՌԵՊԳԼԽՎԱՐ 5313 (Բ)
ՏԻՐԱԺ 1000

10329-57

Սույն տեղեկագրի մեջ մենք ամփոփում ենք Հ. Կարմիրը և Սույն Բնիկ-
բուքյան գործունեությունը 1928 և 1929 թվերին:

Հայկեչը՝ ընթացում Հայաստանի Կարմիր խաչի Գլխավոր
Վարչությունը շարունակել է իր գործունեությունը նույն հիմնա-
կան գծերով, ինչպես և նախորդ տարիներում, հետապնդելով այն նը-
պատակները, վերոնք առաջադրվում են Կարմիր խաչի կանոնադրու-
թյամբ և վերոնք բղխում են յերկրի հրատապ պահանջներից:

Գլխավոր Վարչության և Նախագահության, ինչպես և Վերստու-
յիչ Հանձնաժողովի կողմը 1928 թվին մնացել է նույնը և փոխարու-
թյան և յենթարկվել միայն տարվա վերջում Հ. Կ. խաչի Հանրապե-
տական Համագումարից հետո, վերը տեղի ունեցավ զեկտեմբերի
16—18-ին, և վերն ընտրեց զեկտեմբերի մարմինների նոր կազմ, այն է՝
Գլխավոր Վարչություն, բաղկացած 25 անդամից և 7 փոխանդամնե-
րից և Վերստույիչ Հանձնաժողով՝ 3 անդամից և 2 փոխանդամից:

Այդ մարմինների կողմը տալիս ենք վերջում:

Գլխավոր վարչության պետությունը

Նորընտիր Գլխավոր Վարչությունը հայկեչը՝ ընթացում ունեցել է յե-
րեք պլենար նիստ: Առաջին պլենար նիստում 19 զեկտեմբերի 1928 թ.,
Գլխավոր Վարչությունն ընտրել է նոր նախագահություն բաղկացած
7 անդամներից հետևյալ կազմով.

Նախագահ — Բ. Ս. Կամսարական: Փոխնախագահներ՝ Բ. Հ.
Ջալալյան, Արամ Կոստանյան, պատասխանատու քարտուղար՝ Բ.
Մ. Սանթրաքյան, գանձապահ՝ Բ. Փ. Հակոբյան: Անդամներ՝ Բ. Ս.
Մարգարյան և Բ. Բ. Աստվածատրյան:

Նախագահության անդամի թեկնածու յե ընտրվել ՊԱՋԸ-Ավիտի-
մի Ներկայացուցիչը:

Գլխավոր Վարչության 2-րդ պլենումը կայացել է 1929 թվին մար-

տեղ ե կապեր հաստատել և համագործակցել չըջաններում գործող բոլոր պետական, հասարակական, արհեստակցական և այլ մարմիններին հետ, և այդ ուղղությամբ հրահանգներ ե տվել իր բոլոր մասնաճյուղերին: Իսկ քաղաքում անդամագրությունն ուժեղացնելու համար Վարչությունն աշխատել է կազմակերպել Հ. Կարմիր խաչի բժշկներ թե՛ յերկաթգծի և թե՛ բոլոր աչքի ընկնող հիմնարկների կոլեկտիվներին կից, նախապես զեկուցումներ տալով Կ. խաչի գործունեությունն ու նշանակության մասին: Ծնորհիվ գործ դրած ջանքերի Հ. Կ. խաչի անդամների թիվը 1928 թվի վերջին յեռամսյակում արդեն հասել էր 12.000-ի, վորից մոտ 2.200 հոգի Յերեան քաղաքում, մնացածը գտնվում էր 1929 թ. ի կատարումն Համագործարքի վորոշման, Վարչությունը նշանակել է հատուկ հրահանգիչ անդամագրության գործն ավելի մեծ թափով առաջ տանելու համար: Յերեան քաղաքում Կարմիր խաչի բժիշկների թիվը տարվա վերջին հասնում էր 56, իսկ զավառային և չըջանային կենտրոններում— 62: Գյուղական վայրերում կազմակերպման գործին ձեռնարկված է միայն վերջին ամիսները: Բացի դրանից կան նաև 4 բժիշկներ յերկաթգծի վրա: Կարմիր խաչի անդամների թիվն առ 1-ն հունվ. 1930 թ. հասնում էր մոտավորապես 18.000, վորից մինչև 4.000 անդամ Յերեան քաղաքում: Անդամների սոցիալական կազմը մոտավորապես հետևյալն է. գյուղացիք— 62 տոկոս, ծառայողներ— 20 տոկոս, բանվորներ— 10 տոկոս, ուսանողներ— 5 տոկոս, այլ— 3 տոկոս: Ազգային կազմը— 95 տոկոս հայ, 5 տոկոս ուրա և թյուրք:

Արտասահմանյան հայությունն ուժեղացնելու կուրսը

Արտասահմանյան հայության վերաբերմամբ Գլխավոր Վարչությունը վորոշել է պահպանել և ավելի ուժեղացնել իր կապերն այնտեղ ունեցած իր մասնաճյուղերի հետ, այն է՝ Ամերիկայում, Ֆրանսիայում, Բելգիայում, աշխատելով ամեն կերպ ծանոթացնել նրանց մեր յերկրում կատարված աշխատանքների հետ, իրազեկ պահելով նրանց մեր կարիքներին և առաջ բերել նրանց գործոն ոժանդակությունը Հ. Կարմիր խաչին: Բացի դրանից վերջին չըջանում Հ. Կ. խաչի Գլխավոր Վարչությունը հրավերել է արտասահմանում գտնվող իր մասնաճյուղերի ուղարկությունը նաև Կարմիր խաչի անդամագրությունն իրենց չըջաններում ուժեղացնելու և Կարմիր խաչի նպատակներն ավելի ժողովրդականացնելու վրա: 1929 թվի վերջում Կարմիր խաչի նոր մասնաճյուղ ե կազմակերպվել Հունաստանում:

Բացի իր արտասահմանյան մասնաճյուղերից Հ. Կ. խաչի Գլխավոր Վարչությունը սերտ կապեր է պահում նաև Հայոց Բարեգործական Ընդհանուր Միության հետ, վորի վարիչ մարմինը գտնվում է

Պարիզում, և վորի միջոցով Հ. Կարմիր խաչի Վարչությունը հաղորդակցվում է մի շարք խոշոր նվիրատվություններ՝ Հայաստանում հիմնադրված և այլ հիմնարկներ կառուցելու համար, ինչպես Գարուհի Հակոբյանի անվան մանկաբարձական հիվանդանոցը, Մարի Նույարի անվան ակնաբուժական կլինիկան և այլն:

Առանձնապես պետք է հիշատակել այնտեղ Մանկաբուժարանի հանգանակության խնդիրը, վորը բացված է Ամերիկայում: Այդ հանգանակությունը ձեռնարկված էր 1925 թվին հատուկ հանձնախմբի ձեռքով Ա. Գարուգյույանի նախագահությամբ, և նրա սկզբնական կայն հետագայում աչքի առաջ ունենալով, վոր Հայաստանում արդեն նորատակն էր Մայրանոց—հիվանդանոց կառուցել Հայաստանում: Սակասեցվում է Գարուհի Հակոբյանի անվան Մայրանոց, Հ. Կ. խաչի Գլխավոր Վարչությունը դեռ 1927 թ. պատճառաբանված միջնորդություն էր հարուցել հիշյալ Հանգանակիչ Հանձնախմբի առաջ, խնդրելով հանգանակության գումարը հատկացնել Յերեանում Մանկաբուժարանի կառուցելու գործին, վորի կարիքը շատ զգալի յ: Հանձնաժողովը տվել էր իր համաձայնությունը: Հանգանակության սահմանված գումարն էր 50.000 դոլլար: Մինչև այժմ հանգանակված է մոտ 32.000 դոլլար, հանգանակությունը շարունակվում է, իսկ հանգանակած դրամն արդեն փոխադրված է Հ. Կարմիր խաչի Վարչությանը:

Կա և մի ուրիշ նվիրատվություն, ստացված արտասահմանից Հ. Կարմիր խաչի արամագրության տակ: Դա Բելգիաբնակ Տ. Չամբերտենի նվիրած 20.000 Փրանկն էր, մեր դրամով 1771 ուսուրի, վորով համաձայն նվիրատուի ցանկության պիտի կառուցվեր բժշկական Նոր-Յեփղոնիա գյուղում: Սակայն աչքի առաջ ունենալով, վոր Նոր-Յեփղոնիայի բնակիչները ցանկություն ունեն փոխել իրենց բնակավայրը, այդ բժշկականի շենքի կառուցումը վորոշված է հետաձգել մինչև Նոր-Յեփղոնիայի վայրի խնդիրը վերջնականապես պարզվի: Այս առթիվ պետք է ավելացնել, վոր նկատի ունենալով, վոր յեղած գումարը բավական չէ առաջադրված նպատակով հարմար շենք կառուցելու համար, նվիրատուն պատրաստակամություն և հայտնել նվիրել նույն նպատակով դարձյալ 20.000 բելգիական Փրանկ:

Կապ Միջազգային Կարմիր խաչի հետ

Բացի գլխավոր հայկական կազմակերպություններից Հ. Կ. խաչն արտասահմանում կապեր է պահպանել նաև մի քանի ուսար կազմակերպությունների հետ, այն է՝ 1. Կարմիր խաչի Միջազգային Կոմիտեին հետ, վորը գտնվում է Ժնևում և 2. Կարմիր խաչի Ընկերությունների Լիգայի հետ, վորի Վարչությունը գտնվում է Պարիզում: Այդ յերկու կազմակերպությունները 1928 թվին գալով վորոշ համաձայնություն, մշակեցին ընդհանուր կանոնադրություն, վորը հաստատվեց

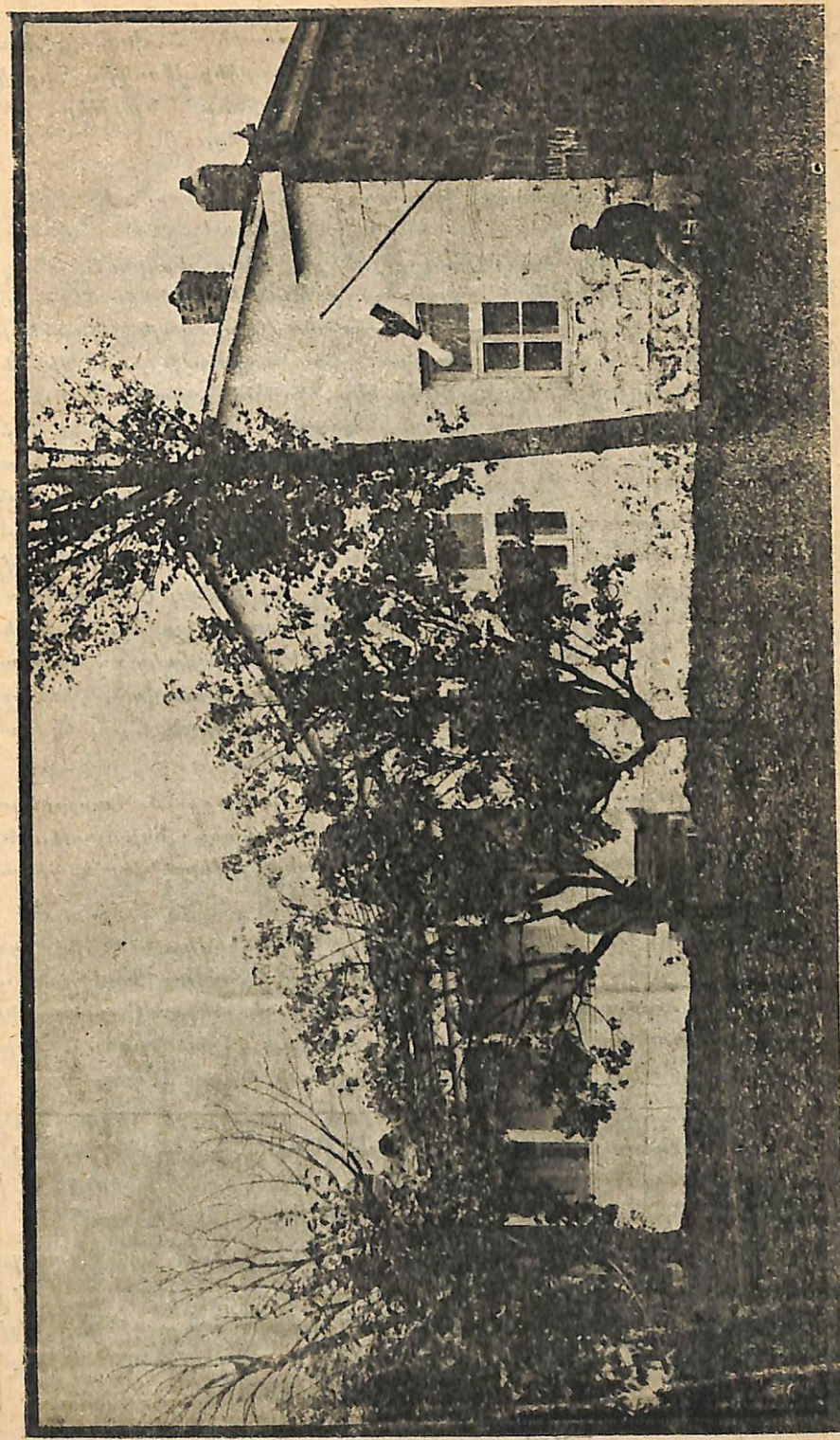
նույն թվի հոկտեմբերին Հաղպատ հրավիրված 13-րդ Մեջադպրո-
ւին Կոնֆերանսի կողմից: Այդ Կոնֆերանսին առանձին պատգամով ու-
ղությամբ մասնակցում էր և խորհրդային Միության Կարմիր խաչի
և Կարմիր Մահիկի Ընկերությունների Միության Գործադիր Կոմի-
տեն: Հայաստանի Կարմիր խաչն ևս իբրև այդ Միության անդամ ու-
նեցավ իր մասնակցությունն այդ Կոնֆերանսում, նախորդ պատրաս-
տելով և ներկայացնելով նրան համառոտ ղեկուցադիր իր դործու-
նեցություն մասին, վորը և լույս տեսավ թե՛ առանձին բրոշյուրով և
թե՛ Կոնֆերանսի ընդհանուր աշխատանքների մեջ: Ներկա 1930 թվին
հոկտեմբերի 6—11-ին Բրյուսելում կայանալու յն Կարմիր խաչի
14-րդ Մեջադպրոցի Կոնֆերանսը, վորին մասնակցելու համար Հայաս-
տանի Կարմիր խաչը նույնպես հրավեր և ստացել:

Մասնակցություն արտասահմանյան
ցուցահանդեսներին

Արտասահմանյան մասին խոսելիս պետք է հիշատակել այստեղ և
այն մասնակցությունը, վոր Հ. Կարմիր խաչն ունեցել է արտասահ-
մանում կազմակերպվող ցուցահանդեսներին: Նախ՝ 1929 թ. սկզբներին
Հ. Կարմիր խաչը մասնակցեց այն ցուցահանդեսին, վորը կազմակեր-
պել էր Միութենական BOKC-ը (Կուլտուրական Կապի Համաժողո-
թենական Ընկերություն) Շվեյցարիայի մի քանի քաղաքներում: Ստա-
նուով 1928 թ. ղեկոտեմբերի սկզբին Հ. Կարմիր խաչի Շվեյցարիայի
ներկայացուցիչ Ս. Բազոցկուց, ինչպես և Կարմիր խաչի և Կարմիր
Մահիկի Միության Գործկոմից տեղեկություն հիշյալ ցուցահանդեսի
վերաբերմամբ, Հ. Կարմիր խաչի Գլխավոր Վարչությունը պատրաս-
տեց և ուղարկեց Բեռն դոքտոր Բոդոցկուն մի շարք նյութեր ցուցա-
հանդեսի համար, այն ե՛ղիազբամաններ Հ. Կարմիր խաչի հիմնար-
կությունների դործունեության մասին, լուսանկարներ և ալբոմներ
Կարմիր խաչի հիմնարկներից, մի հատուկ ալբոմ «Վերականգնվող Լե-
նինականը» անունով, Հայաստանի քարտեզը, վորի վրա նշանակված
են Հ. Կարմիր խաչի հիմնարկները, միևնույն ժամանակ նաև վիճակա-
գրական տվյալներ Կարմիր խաչի անդամների թվի և բյուջեյի վե-
րաբերմամբ:

Ինչպես հետո հաղորդել և Գլխավոր Վարչությանը մեր ներկայա-
ցուցիչ դր. Բոդոցկին, բոլոր ուղարկված նյութերը ստացվել են ժա-
մանակին և ուղարկործվել են ցուցահանդեսի համար, վորը կայացել
և 1929 թ. մարտ ամսի ընթացքում և ունեցել է հաջողություն:

Իսկ 1929 թ. վերջում տեղեկություն և ցուցմունքներ ստանալով
Կարմիր խաչի և Կարմիր Մահիկի Ընկերությունների Միության
Գործկոմից 1930 թվի մայիսի 15-ին Գրեզդենում կայանալիք առող-

Հ. Կարմիր խաչի հիմնականցող Սեվակյան

Գաղափարային միջադրության ցուցանանքների մասին, Հ. Կարմիր Սաշի Գլխավոր Վարչությունը պատրաստեց ու ուղարկեց Մոսկվա Գործկոմին այդ ցուցանանքների համար մի շարք կարևոր նյութեր, գիտադրամաներ, լուսանկարներ և Հայաստանի քարտեզը:

Հիմնարկների նորոգություն

Անցնելով Հ. Կարմիր Սաշի գործունեությունը յերկրում, պետք է նշել, թե ինչպես հասնում էր իր նպատակներին: Մասնավորապես վերաբերում է ընթացիկ վարչական կարգադրություններին: Սակայն ընթացիկ հարցերից դուրս նախագահությունը նրանքի նյութ էլ չէր կազմում մի շարք խնդիրներ, վերջինս կապված էր մի կողմից Կարմիր Սաշի հիմնարկների շինարարական և նոր հիմնարկներ բանալու հետ, և մյուս կողմից Կարմիր Սաշի նյութական բազան ուժեղացնելու և ժամանակի ընթացքում առաջացող նոր պահանջներին բավարարելու հետ: Կարմիր Սաշի նյութական բազան ուժեղացնելու նպատակով նախագահությունը առաջարկություններ էր ներկայացնում Մոսկվայի Գլխավոր Վարչության Պլենումը վերաբերյալ և՛ 1. Բանալ Սանիտարիա և Հիգիենա անունով մի խանութ, 2. Կարմիր Սաշի Կարմիր Սաշի յերկրում և 3. Անցկացնել հիմնարկ-ձևանարկների իրավական անդամագրություն: Այդ իր վորդուներին համար արդեն ստացված է կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի համաձայնությունը և նրանց իրականացմանը նախագահությունը կձևանարկի 1930 թվին:

Գալով հիմնարկներին շինարարելու 1928 թ. ընթացքում Վարչությունը վերաբերել է Սեփարի բժշկական խնդիրներին, ինչպես նաև Կարմիր Սաշի խնդիրներին: Կարմիր Սաշի խնդիրներին համար արդեն ստացված է կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի համաձայնությունը և նրանց իրականացմանը նախագահությունը կձևանարկի 1930 թվին:

Նույն թվին Կարմիր Սաշի կառուցել է Ֆելեկովայում հիվանդանոցի նոր շենք, հարմարեցնելով այդ նպատակի համար Գալգործկոմի կողմից արամադրված նախկին ամբուլատորիայի շենքը: Բացի դրանից Կարմիր Սաշի Վարչությունը 1929 թ. ամառը վերանորոգել է վերջինս և Կարմիր Սաշի խնդիրներին համար արդեն ստացված է կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի համաձայնությունը և նրանց իրականացմանը նախագահությունը կձևանարկի 1930 թվին:

1928 թ. Կարմիր Սաշի Վարչությունը վերաբերել է հիվանդանոցի նույնպես Չանկեյովի Սիստեմայի բժշկական խնդիրներին, ինչպես նաև Կարմիր Սաշի խնդիրներին: Կարմիր Սաշի խնդիրներին համար արդեն ստացված է կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի համաձայնությունը և նրանց իրականացմանը նախագահությունը կձևանարկի 1930 թվին:

Նույն 1928 թվին Գլխավոր Վարչությունը վերաբերել է տեղափոխել Արմաշի տրոպիկական Բեռնիշի, թողնելով Արմաշում միայն բուժական խնդիրներին: Արմաշի շենքի մի մասը տրամադրված է գյուղի կուլտուրայի և արտադրության խնդիրներին: Կարմիր Սաշի խնդիրներին համար արդեն ստացված է կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի համաձայնությունը և նրանց իրականացմանը նախագահությունը կձևանարկի 1930 թվին:

Խաղաղության Բեռնիշի տրոպիկական Ժամանակավորապես շենք տրոպիկական:

Հ. Կարմիր Սաշի շինարարական աշխատանքների մեջ առանձին տեղ է զբաղեցնում Նախագահի բժշկական խնդիրները: Ինչպես նախորդ մեր տեղեկագրում էլ ասված էր, Լենինականի յերկրաշարժից հետո, յերբ սաստիկ վնասվել էր Հ. Կ. Սաշի Ս. Պարնիում գտնված բժշկական շենքը, Վարչությունը վերաբերել էր տեղափոխել այդ բժշկական շենքի շինարարական խնդիրներին: Կարմիր Սաշի խնդիրներին համար արդեն ստացված է կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի համաձայնությունը և նրանց իրականացմանը նախագահությունը կձևանարկի 1930 թվին:

1929 թ. Գլխավոր Վարչության Պլենումը ցանկանալով իր միջոցները գործադրել այդ նպատակահամար կերպով և ուժի տակ Կարմիր Սաշի գործունեության համար ներկայացող ավելի կարևոր պահանջներին: Կարմիր Սաշի խնդիրներին համար արդեն ստացված է կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի համաձայնությունը և նրանց իրականացմանը նախագահությունը կձևանարկի 1930 թվին:

Սեփարի շենքի խնդիրներ

Տարիներից ի վեր Հ. Կարմիր Սաշի Վարչությունը առանձնապես մտահոգող խնդիրներ էր ցանկացնում սեփական շենք ունենալու խնդիրը: Հիմնական նպատակների շենքի վիճակ, յերբ Կարմիր Սաշի ստիպված էր իր ապրանքները և դեղորայքը պահել զանազան մասնավոր շենքերի վարձու նկուղներում, իսկ իր գրասենյակի համար ոգտվել այս կամ այն հիմնարկության բարեհաճ տրամադրությամբ մեղ տրված սենյակներից, դրեթե յուրաքանչյուր տարի փոխելով նրա վայրը: 1928 թ. Հ. Կարմիր Սաշի Վարչությունը թե՛ անձամբ Ամերկոմի Լենինականի գրեկտոր միտոր Բիշի և թե՛ Կարմիր Սաշի Գլխավոր Վարչության Ամերկոմի ներկայացուցիչ գործող Հովսեփյանի միջոցով գիմեց Նյու-Յորք Ամերկոմի Կենտրոնական Վարչության, խնդիրներով տրամադրել Ամերկոմի Ֆերանի շենքը Հ. Կարմիր Սաշին իր պահանջների, գրասենյակի և մի շարք այլ կարիքների համար: Տեղի ունեցած բանակցություններից հետո, յերբ նույն թվականի մայիսին Նյու-Յորքից Ֆերանի յեկավ Ամերկոմի յաղոր ներկայացուցիչ Ալիսո-

նը, կայացրով համաձայնություն այն մտքով, Վոր Սմերկոմբ տրամադրում է Հ. Կարմիր խաչին առաջիմ մի տարով իր շենքի ներքին հարկը և պահեստները, պայմանով Վոր Հ. Կարմիր խաչ իր վրա վերցնի կատարել շենքի հիմնական նորոգությունը և դրա համար պահանջված ծախսերի մի մասը, այն է՝ 2-100 ու, իբրև շենքի վարձ, իսկ մնացած ծախսերը վճարելու յեր Սմերկոմբ: Սյուսհետև նախահաշիվը և պայմանագիրը կազմելուց և ստորագրելուց հետո, Հ. Կարմիր խաչի Վարչությունն աշխատեց կատարեց վերանորոգությունը, և դեկտեմբերի ընթացքում տեղափոխեց այդ շենքը թե՛ իր գրասենյակը և թե՛ բոլոր պահեստները:

Երր Կոնստանդնուպոլս

Կար մի խնդիր ևս, վորը դրված լինելով դեռ նախորդ տարիներում, Գլխավոր Վարչության գրադմունքի առարկա յեր 1928 թ. ընթացքում, — դա Կարմիր խաչի կանոնադրության փոփոխման խնդիրն էր: Այդ թվին Վարչության հանձնարարությունով մի հատուկ հանձնաժողով պատրաստեց նոր կանոնադրության նախագիծը, մտցնելով հնի մեջ անհրաժեշտ համարված բոլոր փոփոխությունները և լրացումները:

Հիշյալ նախագիծը Գլխավոր Վարչության համաձայնությունն առաջարկեց հետո 1928 թ. դեկտեմբերին ներկայացվեց ի քննություն Հ. Կարմիր խաչի Համագումարին, վորը և հաստատեց այն, առաջարկելով նոր ընտրվելիք Գլխավոր Վարչությանն սղանալ կառավարության վերջնական հաստատությունը և ապա տպագրել: Ներկայումս կանոնադրությունն արդեն լույս է տեսել, նրան կցված են նաև 1. Կարմիր խաչի և Կարմիր Մահիկի Ընկերությունների Միության կանոնադրությունը և 2. Միջազգային Կարմիր խաչի կանոնադրությունը:

Նոր կանոնադրության մեջ մտցրած փոփոխություններից կարևորագույնը վերաբերում է անդամավճարին: Անդամավճարը նոր կանոնադրությամբ սահմանված է 25 կոպեկից մինչև 1 ուրլլի: Իսկ Գլխավոր Վարչության Պլենումը հետևյալ կերպով է տեսակավորել այդ վճարը. 25 կ. վճարում են Կարմիր բանակայինները, բաղադրված և ուսանողները, 50 կ. վճարում են գյուղացիք և այն ծառայողները, վերանորոգում են մինչև 75 ուրլլ. ամսական աշխատավարձ, իսկ դրանից բարձր աշխատավարձ ստացողները վճարում են 1 ուրլլի:

2. Կարմիր խաչի I համագումարը

1928 թվին վերջին և կարևոր խնդիրը, վորը նախագահության մի շարք նիստերի խորհրդակցության նյութ էր կազմում, դա Հ. Կարմիր խաչի համագումարի խնդիրն էր: Աչքի առաջ ունենալով, վոր դա լինելու յեր Հ. Կարմիր խաչի առաջին Համահայաստանյան Համագումարը,

մարը, Վարչությունը վորոշել էր դնել նրա կազմակերպումը յայն մասնաշախան մասնակցության հողի վրա: Այդ նպատակով Վարչությունը վաղորդ մշակել էր և ուղարկել իր մասնաճյուղերին մանրամասն հրահանգ Համագումարի ընտրությունները կայացնելու գովառնելում, իսկ Յերևան քաղաքում նույն նպատակով Վարչության առանձին ջանքերով բոլոր խոշոր հիմնարկություններին կից կազմվել էյին հատուկ բժիշկներ, վորոնք իրենց անդամների թվի համաձայն պիտի ընտրեյին և ուղարկեյին իրենց պատգամավորները Համագումարին: Համագումարի հրավիրումը Վարչությունից անկախ պատճառներով մի քանի անդամ հետաձգվեց, և նա կայացավ միայն 1928 թ. դեկտեմբերի 16—18-ին:

Համագումարն ունեցավ 5 նիստ, վորոնց մասնակցում էյին 91 պատգամավոր: Իբրև պատվավոր հյուրեր համագումարին ներկա էյին և վորջուներև համար յեկած էյին՝ Մոսկվայից Կարմիր խաչի և Կարմիր Մահիկի Ընկերությունների Միության Գործադիր Կոմիտեյի ներկայացուցիչ Սան Մահմեդովը, նաև հարևան Վրաստանի, Ադրբեջանի և Նախիջևանի դաշնակից հանրապետությունների Կարմիր խաչի և Կարմիր Մահիկի ներկայացուցիչները:

Համագումարը նախագահություն, քարտուղարություն և պատվավոր նախագահություն ընտրելուց հետո լսեց Հ. Ս. Խ. Հ. կառավարության ներկայացուցչի և ժողովին յեկած պատգամավորների վորջույնի խոսքերը և անցավ որակարգի խնդիրներին:

Որակարգը հետևյալն էր.

1. Խորհրդային Միության միջազգային դրությունը և Կարմիր խաչի առաջ դրված խնդիրները:
2. Կարմիր խաչի և Կարմիր Մահիկի Ընկերությունների Միության Գործկոմի ղեկուցումը:
3. Հայաստանի Կարմիր խաչի Գլխավոր Վարչության հաշվետու ղեկուցումը:
4. Հայաստանի Կարմիր խաչի Ֆինանսական հաշվետու ղեկուցումը:
5. Հայաստանի Կարմիր խաչի վերստուգիչ Հանձնաժողովի ղեկուցումը:
6. Հայաստանի Կարմիր խաչի կանոնադրության կետերի փոփոխություն խնդիրը:
7. Մանդատային Հանձնաժողովի ղեկուցումը:
8. Ընտրություններ Հայաստանի Կարմիր խաչի Գլխավոր Վարչության և վերստուգիչ Հանձնաժողովի:

Որակարգի խնդիրներն մասին նախագահության և վերստուգիչ Հանձնաժողովի կողմից ղեկուցումները լսելուց հետո Համագումարն անցնում է մտքերի փոխանակության այդ խնդիրների չուրջը և ապա

լսելով նախագահութան յեզրափակման խոսքն ընդունում և հետևյալ բանաձևեր .

«Լսելով Հ. Կարմիր Խաչի Գլխավոր Վարչութան ղեկուցումն իր ունեցած դործունեությունից մասին, Հ. Կ. Խաչի առաջին Համագումարը գտնում և Գլխավոր Վարչութան առարած դիժը ճիշտ և աշխատանքները բավարար :

Արձանագրելով աշխատանքների ընթացքում կատարած մի շարք նվաճումները, ինչպես՝

1. Մայրաքաղաքի գեմ պայքարի հաջող կազմակերպումը և Առժողկոմատին հասցրած խոշոր ոժանդակությունն այդ գործում,
2. Բուժական հիմնարկների ցանցի լայն տարածումը,
3. Առաջին ոգնություն խմբակների ցանցի աճումը,
4. Ժողովրդական աղետների (Լենինականի յերկրաշարժի և այլն) ժամանակ արագ և հաջող կազմակերպված ոգնությունը,
5. Յերկիր վերադարձած զաղթականներին բժշկական և նյութական օգնությունը ոգնություն կազմակերպումը և այլն,

Համագումարը միաժամանակ նշում և Գլխավոր Վարչութան աշխատանքներում նկատված հետևյալ թերությունները .

1. Աշխատանքների վոչ պլանային ընթացքը,
2. Մասնաշաղկան կազմակերպությունների թույլ մասնակցությունը Հ. Կարմիր Խաչի աշխատանքներին,
3. Յիշանդանական կայուն բյուջեի բացակայությունը,
4. Արտասահմանյան Հ. Կարմիր Խաչերի թույլ ղեկավարությունը : Այդ թերությունները վերացնելու համար Համագումարն առաջարկում և .

1. Առանձին ուղադրություն դարձնել կազմակերպչական աշխատանքների վրա, միջոցներ ձեռք առնել ավելացնելու Հ. Կարմիր Խաչի անդամագրությունը և բժիշկների թիվը, ազգաբնակչության լայն խավերը մասնակից անելով Կարմիր Խաչի աշխատանքներին : Այդ աշխատանքներն ուժեղացնելու համար անհրաժեշտ գտնել Գլխավոր Վարչութան մեջ ունենալ առանձին հրահանգիչ :

2. Աշխատանքները տանել ավելի պլանային և ծրագրված կերպով :
3. Միջոցներ ձեռք առնել ֆինանսական կայուն բազա ստեղծելու համար :

4. Միջոցներ ձեռք առնել ավելի ևս լայնացնելու հիմնարկների ցանցը և բարելավելու բուժօգնության վորակը և կահավորումն այդ հիմնարկներում :

5. Կանոնավորել արտասահմանի հետ յեղած կապը և ղեկավարությունը :

6. Միջոցներ ձեռք առնել հասարակական, խորհրդային և սրբօ

միութենական բոլոր կազմակերպությունները մասնակից անելու Կարմիր Խաչի աշխատանքներին :

Այնուհետև համագումարն անցավ որակարգի վերջին խնդրին, այն և պաշտոնատար անձանց ընտրություններին :

Գլխավոր Վարչութան կազմը Համագումարը վորոշեց ընտրել 25 անդամից և 7 փոխանդամից, փոխանակ նախկին կազմի, վորը բաղկացած էր 17 անդամից և 5 փոխանդամից :

Գլխավոր Վարչութան նախագահ՝ Համագումարի կողմից վերանորոգվեց բժ . Ս . ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԸ :

2. Կարմիր Խաչի գործունեությունը յերկրում

Այս ընդհանուր տեսությունից հետո անցնում ենք Հ. Կարմիր Խաչի ունեցած դործունեությունն ըստ առանձին բնագավառների :

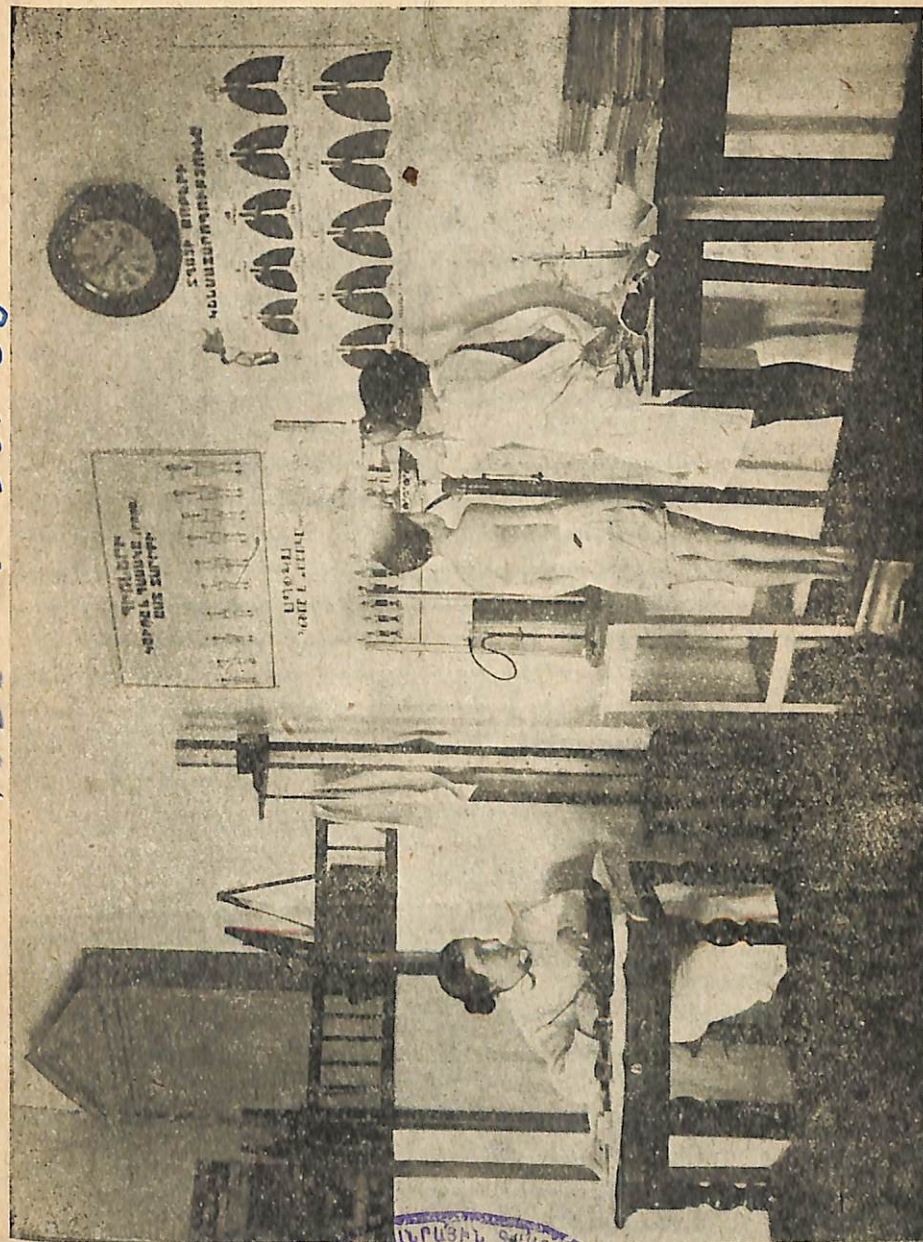
Ինչպես նախորդ տարիներում, ներկա հաշվեչափն ընթացքում էս Հ. Կարմիր Խաչի գործունեությունից Գլխավոր առանցքը կազմում էր պայքարը սոցիալական հիվանդությունների դեմ : Այսուհի պետք է նշել, վոր այն յերեք սոցիալական հիվանդություններին, վորոնց դեմ Հ. Կարմիր Խաչը մղում էր պայքար, Գլխավոր Վարչությունը 1928 թ. վորոշեց ավելացնել նաև տուբերկուլյոզը : Այդ թվի վերջերում նա միջնորդեց Կարմիր Խաչերի Գործկոմի առաջ 175.000 ուրլի հատկացնելու Հ. Կարմիր Խաչին Դիլիջանում տուբերկուլյոզով հիվանդների համար դիսպանսեր կառուցանելու նպատակով : Գումարն այդ նրապատկով հատկացվեց : Հետագայում Գլխավոր Վարչությունը վորոշեց դիսպանսերը կառուցել վոչ թե Դիլիջանում, այլ Յերևանում, ունի առաջ ունենալով, վոր ՀՍԽՀ Ժողկոմխորհի վորոշման համաձայն Դիլիջանի սանատորիումի շենքերից մեկը հանձնվում և Կարմիր Խաչին տուբերկուլյոզով հիվանդ մանուկների համար : Իսկ Յերևանում դիսպանսերի շենքը կառուցվելու յե բոլոր հարմարություններով և գիշերային մահճակալներով, և այդ նպատակի համար վերահիշյալ 175.000 ուրլուց ավելի պահանջված գումարը հատկացնելու յե իր կողմից Հայաստանի Առողջապահության Ժողովրդական Կոմիտեի ատը :

Սոցիալական հիվանդությունների դեմ պայքարի վերաբերյալ մանրամասն տեղեկությունները մենք կտանք մի քիչ ներքի :

Կանոնադրութեամբ նախատեսված Հ. Կ. խաչի գործունեությունը
յերկու նախադասների, այն է՝ Հայաստանի յեկող գաղթականներին ոգ-
նութեան գալու և ժողովրդական տարերային աղետների գոհերին ոգ-
նութեան ցույց տալու վերաբերմամբ մենք չենք խոսի, վորովհետե
հաշվետու ժամանակաշրջանում այդ ուղղութեամբ աշխատելու առիթ
գրեթե չի ներկայացել Հ. Կ. խաչի Գլխավոր Վարչութեանը: Պետք է
հիշատակել միայն, վոր Հ. Կարմիր խաչի Գլխ. Վարչութեանը դրա-
մական ոգնութեան և ցույց տալու խնդիր յերկրաչարժի աղետյալներին,
փոխադրելով այդ նպատակով Ռուսաստանի Կարմիր խաչին 500 ո. և
Քութայիի հրկիզյալներին ուղարկելով նրանց համար Վրաստանի
Կարմիր խաչին 500 ուղարկ դրամով և 60 հատ վերմակ: Բացի դրա-
նից համաճարակային հիվանդություններից քութեչի բռնկման ժա-
մանակ 1928 թ. Հ. Կ. խաչի Գլխ. Վարչութեանը հատուկ բժշկական
խումբ և ուղարկել: Ն. Բայազետի գալու, վորը մնացել է տնտես մեկ
ամիս, պայքարելով այդ համաճարակի դեմ ձեռք-ձեռքի տված Առ-
ժողովման ուղարկած խմբի հետ: Միևնույն ժամանակ Վարչութեան
կարգադրութեամբ Ա. քարի հիվանդանոցը նույնպես տրամադրված էր
քութեչի դեմ պայքարելու նպատակով: Յերեսնում էլ նույն թվին
Կարմիր խաչը նույն նպատակով տրամադրել էր Արաթին 100 վեր-
մակ: Չանդեզուրի վերաբերմամբ 1928 թվին Վարչութեանը կարգա-
դրել էր ուղարկել մեծ քանակությամբ հակաքութեչային չիլուկ և
պայքարի գործի համար տրամադրել էր Սիսականի հիվանդանոցի
բժշկ. կազմը: Իսկ 1929 թ. նոյեմբերին Հ. Կ. խաչը համաճարակային
դաշտի Առժողովման հետ, ուղարկեց Չանդեզուրի շրջանի առանձին
բժշկական խումբ, մատակարարելով նրան բոլոր անհրաժեշտ պի-
տույքները և դեղորայքը և տրամադրելով խմբի կարիքների համար
Սիսականի հիվանդանոցը: Այդ խմբի աշխատանքները տեւեցին մինչև
1930 թ. փետրվարի մեկը:

Մայրութեան և մանկութեան պաշտ-
պանութիւնը

Ինչ վերաբերում է մայրութեան և մանկութեան պաշտպանութեան
խնդրին, պետք է ասել, վոր այդ առարկայում ևս Հ. Կարմիր խաչը
չառ քիչ գործունեություն և ցույց տալու: Գլխավոր Վարչութեանը
այդ խնդրի շուրջը կազմել էր մի ընդարձակ ծրագիր նոր ձեռնարկնե-
րի, վորի իրագործումը սակայն տրամադրելի նպատական միջոցներ
չունենալու պատճառով, ժամանակափոքրակա հետաձգվել էր, և նրա
իրագործմանը Վարչութեանը կանցնի առաջիկա 1930 թվին:

Մալրության պաշտպանության ասպարիզում պետք է նշել, վոր Հ. Կարմիր Սաշի Գլխավոր Վարչությունն իր մի քանի հիմնարկներում 1928 թ. բացել է մանկադասարանական բաժանմունքներ, իսկ այն հիմնարկներում, ուր այդպիսի բաժանմունքներ զոյւթյուն չունեն, նշանակել է առանձին մանկադասարաններ:

Մանկության պաշտպանության զծով Գլխավոր Վարչությունը 1929 թվին բացել է 3 մանկական հրապարակ, վորոնցից մեկը Դիլի-Ջանում, մյուսը Նոր-Յեվգոնիայում և յերրորդը Թյուրքմենիյում: Ընթացիկ 1930 թ. ծրագրված է բանալ կրկին 10 մանկական հրապարակներ: 1930 թ. նույնպես Վարչությունը վորոշել է բանալ 5 մանկական մասունքներ: 1929 թվին Լուստոգլոմատի կողմից կոլսոցներին կից կադմակերպված մանկադասարանների համար Կարմիր Սաշը պատրաստել է 20 հատ գեղատուփեր:

Պիոներների առողջության սպասարկում

Այստեղ առանձնապես պետք է կանգ առնել պիոներների առողջության սպասարկման համար Գլխավոր Վարչության ձեռնարկած միջոցների վրա: Ինչպես և նախորդ 1927 թվին Գլխավոր Վարչությունը 1928 և 1929 թ. թ. ամառվա ընթացքում իր վրա յեր վերցրել պիոներական ամառային ճամբարի բժշկական մասի կադմակերպությունը: Ճամբարը անցավորված էր Ծաղկաձորում և բաղկացած էր 800 յերկուսու յերեխաներից: Կարմիր Սաշը նշանակել էր իր հաշվով հատուկ բժիշկ, վորը հսկում էր յերեխաների առողջապահական պայմաններին: Կարմիր Սաշը տալիս էր նաև ճամբարի համար պահանջված գեղարվարք: 1928 թվի ոգոստոսի 15-ից Հ. Կարմիր Սաշը բացել է Յերեխանում առանձին կարինետ պիոներների առողջության սպասարկման համար մասնաճիւղ բժշկի գեկավարությամբ: Կարինետը գտնվում է Կենտրոնական Պիոներական Տանը: Այդ պիոներական կայանի հիմնական աշխատանքը սանիտարական աշխատանքն է: Կարինետի մի տարվա գործունեությունը ընթացքում պատրաստված են 200 բանիտար պիոներներ: Կան 7 սանիտարական խմբակներ, վորոնց հետ տարվում են կանոնավոր գրույցներ, գործնական աշխատանքներ և ամբուլատորիաների այցելություն: Խմբակներն ունեն իրենց պատի լրացիքը:

Մարզադասական կարինետում տեղի յե ունենում պիոներների բժշկական քննություն: Կատարվում է նույնպես նրանց բնակարանների քննություն, ինչպես և ուսումնասիրվում են նրանց կենցաղի վերաբերյալ խնդիրները: Կարմիր Սաշի սպասարկումից այս կամ այն ձևով ողավաղ պիոներների թիվը հասնում է 6.000-ի:

Յերեխանից դուրս Կարմիր Սաշը 1929 թվին տվել է Ստեփանո-

վանի պիոներական վալրին պիոներների մեջ տարածված զանազան վարակիչ հիվանդությունների դեմ պայքարելու համար ամեն տեսակ դեղորայք: Ողնության գործը կադմակերպելու համար այնտեղ գործուղվել է պիոներական կարինետի բժիշկը, վորը բժշկական քննություն է յենթարկել պիոներական այդ վալրի ամբողջ բնակչությունը (500) հոգի):

Բացի դրանից Կարմիր Սաշը 1929 թվին տվել է 15 գեղատուփեր պիոներական բրիգադներին կոլտնտեսությունների համար: Կարմիր Սաշը նույնպես նյութական ողնություն և ցույց տվել 1928—1929 թ. թ. Յերեխանի Կոնսուլտացիայի Սոցիալական Ոգնության Խորհրդին:

Գալով Հ. Կ. Սաշի Մանկատան խնդրին, Գլխավոր Վարչությունը դաժնելով, վոր մանկատան սաների ահադին մեծամասնությունն արդեն մեծահասակ են դարձել և մյուս կողմից նպատակ ունենալով չենք ողտալործել իր ծրագրած բժշկական քույրերի դպրոցի կարիքների համար, 1928 թ. վորոշեց սաների մեծագույն մասը տեղավորել աշխատանքի համար այլ և այլ գործարաններում, գլխավորապես Լեռնականի Տեքստիլ գործարանում, իսկ մնացած սակավաթիվ փոքրահասակ յերեխաներին հանձնել Լուստոգլոմատի մանկատներին: Այսպիսով այդ թվի վերջին Հ. Կ. Սաշի մանկատունը դադարեց գոյություն ունենալուց:

Պայքար սանիտարական անգրագիտության դեմ, առաջին ոգոստոսյան խմբակներ

Նախ քան անցնելը Կարմիր Սաշի գործունեությունը սոցիալական հիվանդությունների դեմ պայքարելու բնագավառում. մի քանի խոսքով պետք է կանգ առնել յերկու բնագավառների վրա, վորոնք առանձին տեղ են զբաղել նրա աշխատանքների մեջ 28 և 29 թ. թ.: Դրանցից առաջինը միայն թույլ կերպով էր արտահայտվում նախորդ տարիներում, այն է՝ պայքարը սանիտարական անգրագիտություն դեմ և առաջին ողնության խմբակների կադմակերպությունը, և մյուսը միանգամայն նոր էր առաջադրվում Հ. Կարմիր Սաշին, դա յե՝ արտահանման հետ կապված մի շարք նոր խնդիրներ, վետերանների ապահովագրություն, ժառանգական, ինդուստրիալ-ապահովագրական և այլն:

Սանիտարական անգրագիտություն դեմ պայքարը Հ. Կարմիր Սաշը սանում է նախ իր տրոպիկայանների և այլ բուժական հիմնարկների միջոցով, կադմակերպելով դասախոսություններ և գրույցներ թիվերնց դաժնված վալրերում և թե՛ չրջակա գյուղական վալրերում:

Այդ մասին տվյալները կտանք ներքևում: Սակայն նույն նպատակն ավելի հաջողութեամբ և գործնականորեն առաջ տանելու համար հաջվել շրջանի ընթացքում Հ. Կ. Խաչի Վարչութիւնն աշխատել է տվել ևս զարկ տալ առաջին ոգնութեան խմբակների կազմակերպութեան գործին: 1927—28 թ. կազմակերպվել են 18 խմբակ, վորոնցից 14 խմբակ վերջացրել են իրենց պարապմունքները: Այդ խմբակներով անցել են 350 անձ, դրանցից մոտ 80 տոկոս կանայք, մնացածը տղամարդ: Նրանց սոցիալական կազմը հետևյալն է. բանվորներ— 21 տոկոս, գյուղացիք— 20 տոկոս, ծառայողներ— 16 տոկոս, ուսանողներ— 30 տոկոս, այլ— 13 տ.: Ըստ աղբյուրի. հայեր— 95 տ., ռուսներ— 5 տ.:

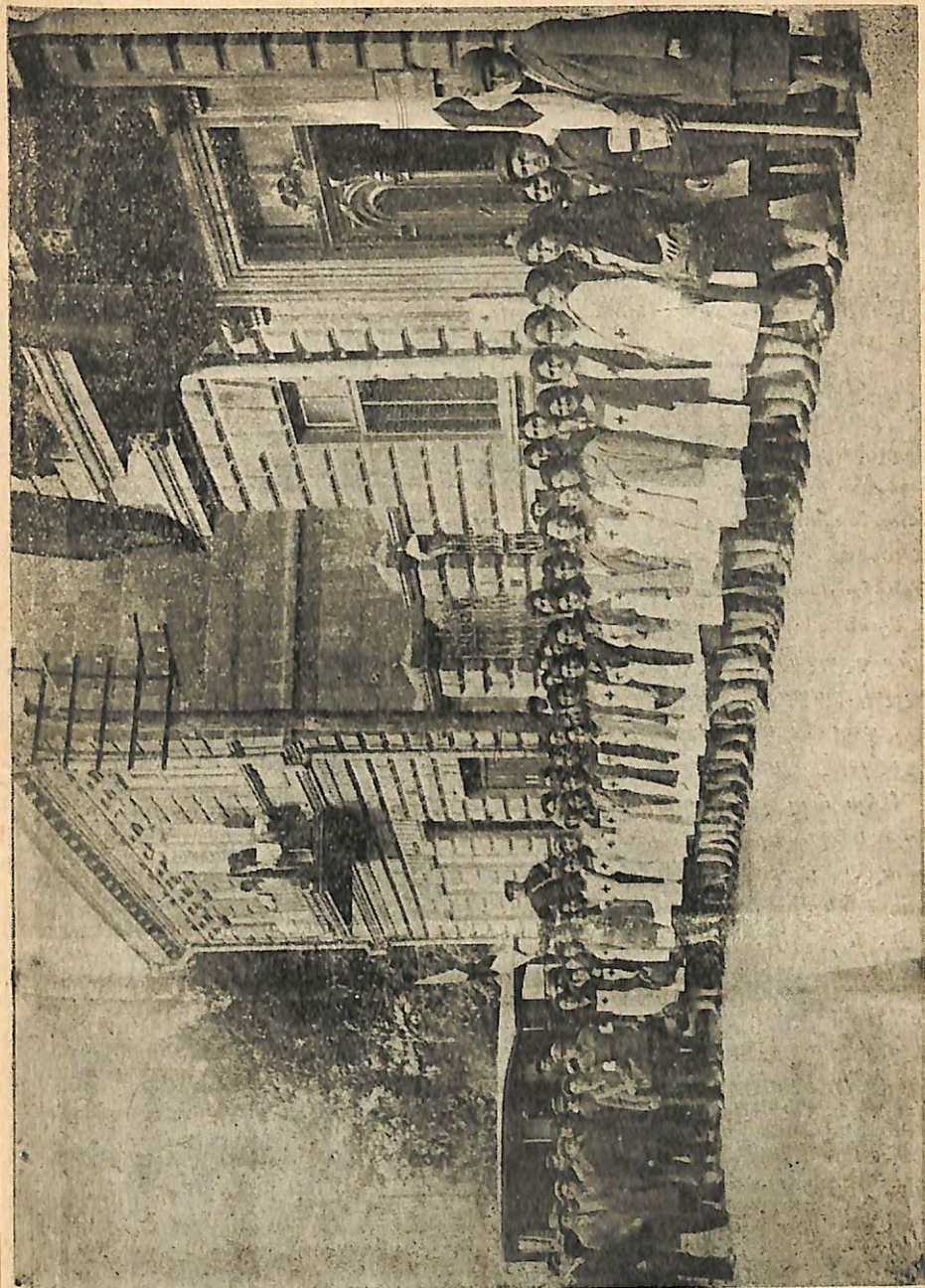
1928—29 թվին կազմակերպվում են 50 առաջին ոգնութեան խմբակներ, վորոնցից իրենց դասընթացքն ավարտել են 30 խմբակ: Այդ խմբակներով անցել են 650 հոգի, իսկ մնացած խմբակներում պարապմունքները շարունակվում են: Ավարտողների սոցիալական կազմը— 30 տոկոս գյուղացիք, 25 տոկոս բանվորներ, 45 տոկոս ծառայողներ: Կազմն ըստ աղբյուրի. 90 տոկոս հայեր, 10 տոկոս ռուսներ:

1929—30 թ. նախագծված էր կազմակերպել դարձյալ 50 խմբակ, վորոնք արդեն կազմված են: Դրանցից 20 խմբակ Յերևանում, իսկ մնացածը— շրջանային վայրերում և գյուղերում: Յերևանում խմբակների 90 տոկոսը կազմված են բանվորական շրջաններում և կին-պատգամավորների մեջ: Բոլոր խմբակների մեջ պարապմունքները տարվում են բժիշկների մեջոցով ձրիաբար, իբրև հասարակական տեխատանք:

Խմբակներն ավարտողներից 1928—29 թվին կազմակերպված են յերկու սանիտարական դրուժիններ (Ջոկատներ), մեկը Յերևանում, մյուսը Լենինականում, յուրաքանչյուրը 39 հոգուց բաղկացած: 1929—30 թվին կազմակերպվում են դարձյալ յերկու Ջոկատներ Հայաստանի բանվորական շրջաններում, այն է՝ Ալլահվերդում և Ղափանում (Մարտունավան): Ջոկատների սոցիալական կազմը. 40 տոկոս բանվորներ, 10 տոկոս գյուղացիք և 50 տոկոս ծառայողներ:

Կրամիր Խաչի յերկու Ջոկատները մասնակցել են Կովկասյան կաթմբադրուշ Բանակի վերջին գորախաղերին, վորոնք տեղի ունեցան 1929 թ. ոգոստոսին և տեեցին 12 օր:

Բացի վերոհիշյալ աշխատանքներից Հ. Կրամիր Խաչի Դրխավոր Վարչութիւնը սանիտարական և առողջապահական գիտելիքներն ավելի լայն կերպով տարածելու համար աղգաբնակչութեան և մանավանդ կրամիր բանակայինների մեջ 1928 թվի սկզբում հրատարակել է հայերեն թարգմանութեամբ Յեգորչինի բրոշյուրը «Սանիտարական ինքնօգնութիւնը և փոխօգնութիւնը պատերազմի ժամանակ», իսկ 1929 թ. սկզբին Վարչութիւնը հրատարակել է յերկրորդ բրոշյուրը թարգմանված ռուս-

Երանցիկները Յանկայի յակոմատիկցոս վճարով Կ. Զ.

ներ և հատուկ հողավածներ, չըջարեակաճներ և ուղարկել էր մասնա-
ձյուղերին, և զիմել և միաժամանակ խորհրդային վարչական մար-
միններին՝ այդ խնդիրներում իրեն աջակցություն ցույց տալու
համար:

Իր ձեռք ասած միջոցների շնորհիվ Հ. Կ. Խաչի վարչությունը
1928 և 1929 թ. թ. ընթացքում թե՛ Գործկոմի միջնորդությամբ և թե՛
իր նախաձեռնությամբ զբաղվել և 50-ից ավելի այդ կայգի գոր-
ծերով:

Պայքար սոցիալական եիվանդություն-
ների դեմ

Այնպես և՛ Հ. Կարմիր Խաչի գործունեությունը սոցիալական
հիմնադրությունների դեմ պայքարելու բնագավառում:

Ա. ՄԱՆԱՐԻԱ

Մալարիայի դեմ պայքարը 1928 և 1929 թ. թ. Հ. Կարմիր Խա-
չը նախորդ տարիների նման տարել և զխափորապես տրոպիկայան-
ներին միջոցով, նույնպես և մի քանի ընդհանուր տիպի բժշկական-
ներին միջոցով:

Պայքարն ընդգրկում էր հետևյալ աշխատանքները. դատ բու-
ժական, պրոֆիլակտիկ, դիտական-հետազոտական և սանկրթական:

Հ. Կարմիր Խաչի տրոպիկայանները գործում էին հետևյալ կետե-
րում. 1. Եջմիածնում, 2. Մեղրում, 3. Դարպազյայի Արփա գյու-
ղում մինչև 1928 թ. ոգոստոսի 1-ը, իսկ ոգոստոսի մեկից Վեչիչ-
քենդում:

Եջմիածնի տրոպիկայանի ընդհանուր հոկոդությունը և ղեկավա-
րությունը տակ աշխատում էին նույն գավառում Խաթունարի բժշկա-
կայանը, Թյուքմանլուի, Զեյվայի և Նոր Յեվդոկիայի բուժկայան-
ները:

ԵՋՄԻԱԾՆԻ ՏՐՈՊԻԿԱՅԱՆԻ հիմնադրների շարժումը 1928 և 1929 թ. թ.

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ	ԿՐԿՆԱԿԻ	ԸՆԴԱՄԵՆԸ
1928 թ. 1929 թ.	1928 թ. 1929 թ.	1928 թ. 1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	3938 4438	21316 20076 25254 24514
Այդ թ. մալարիկ	2604 3746	20693 19381 23297 23127

Տրոպիկայանի տացիոնարն ունեցել և 1928 թվին 133 հիմանդ, 1199
մահճակալային ուր, իսկ 1929 թ. 223 հիմանդ, 3232 մահճակալային ուր:
Հիմնադրների փոքր թիվը 1928 թ. բացատրվում է նրանով, փոքր նու-
բագություն պատճառով ստացիոնարը չի գործել մինչև հուլիսի վերջը:

Տրոպիկայանի լաբորատորիան 1928 թվին կատարել և 3819 հետա-
զոտություն, իսկ 1929 թ. 4256 հետազոտություն:

Սանկրթական աշխատանքների ասպարիզում տրոպիկայանը 1928
թ. կազմակերպել և 134 դասախոսություն և 117 դրույց, վորոնց մի-
ջոցին ունեցել և 13455 ունեցիներ: 1929 թվին տրոպիկայանն ունեցել
և 160 դասախոսություն և դրույց 7185 ունեցիներով:

Բացի դրանից կամենալով դիտական հիմնավորում տալ չաթուկի
մշակման գործին, տրոպիկայանի վարչը Հողօդկոմատի գյուղատն-
տեսի ոգնություն կազմակերպել և փորձնական աշխատանքներ, վո-
րոշելու համար չաթուկի վոռոգման սխեմներ:

Ներքին Խաբունայիսի բժշկակայանի հիմնադրների շարժումը 1928
և 1929 թ. թ.:

ԱՌԱՋԻՆ	ԿՐԿՆԱԿԻ	ԸՆԴԱՄԵՆԸ
1928 թ. 1929 թ.	1928 թ. 1929 թ.	1928 թ. 1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	7695 10329	15090 19892 23785 30221
Այդ թ. մալարիկ	2968 3715	10846 13563 13814 17278

Բժշկակայանը 1928 թ. տվել և 65 դասախոսություն և դրույց, ու-
նենալով 3497 ունեցիներ, 1929 թվին 66 դասախոսություն և
դրույց 3155 ունեցիներով: Պրոֆիլակտիկ աշխատանքների ասպա-
րիզում զանազան չրջակա գյուղերում մի քանի անգամ կատարված և
ախտահանություն:

Թուրքմենլուի բուժակակայանի հիմնադրների շարժումը 1928-29 թ.:

ԱՌԱՋԻՆ	ԿՐԿՆԱԿԻ	ԸՆԴԱՄԵՆԸ
1928 թ. 1929 թ.	1928 թ. 1929 թ.	1928 թ. 1929 թ.
Ընդհանուր թիվը	1253 1956	5832 8090 7085 10046
Այդ թ. մալարիկ	575 662	4578 5623 5153 6285

Զեյվայի բուժակակայանի հիմնադրների շարժումը 1928 և 1929 թ.:

ԱՌԱՋԻՆ	ԿՐԿՆԱԿԻ	ԸՆԴԱՄԵՆԸ
1928 թ. 1929 թ.	1928 թ. 1929 թ.	1928 թ. 1929 թ.
Ընդհանուր թիվը	3681 5864	15019 16662 18700 22526
Այդ թ. մալարիկ	1925 1918	7705 9178 9000 11096

Նոր Յեվդոկիայի բուժակակայանի հիմնադրների շարժումը 1928-29 թ.:

ԱՌԱՋԻՆ	ԿՐԿՆԱԿԻ	ԸՆԴԱՄԵՆԸ
1928 թ. 1929 թ.	1928 թ. 1929 թ.	1928 թ. 1929 թ.
Ընդհանուր թիվը	2161 2298	5250 5534 7411 7882
Այդ թ. մալարիկ	781 808	3963 3095 4744 3903

Մեղրիի Տրոպիկայանի հիվանդանոցների շարժումը 1928 և 1929 թ. թ.

	Ա.Ռ.Ա.Ջ.Ի.Ն.		ԿՐԿՆԱԿԻ		ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	2424	4803	7154	8526	9578	13329
Այդ թ. մալարիկ	824	1027	3945	5755	4769	6782

Տրոպիկայանի ստացիոնարը 1928 թ. ընթացքում ունեցել է 252 հիվանդ, 2641 մահճակալային ուրեր, 1929 թ. 310 հիվանդ, 3078 մահճակալային ուրեր:

Լաբորատորիան 1928 թվին կատարել է 1400 հետազոտություն, 1929 թ.՝ 160:

Սան-կրթական աշխատանքներ կատարվել են թե Մեղրիում և թե Երջանի ալլ և ալլ դյուզերում: Տրված դասախոսությունների և զբոսայգիների թիվը 1928թ. ընթացքում յեղել է 22, վորոնց ներկա յեն յեղել 1855 ունկնդիր, 1929 թ. 6 դասախոս., 420 ունկնդիրներով:

Արփայի Տրոպիկայանի հիվանդանոցների շարժումը 1928 և 1929 թ. թ.: Պետք է նկատել ունենալ, վոր մինչև 1928 թ. հուլիսի վերջը Արփայում յեղել է տրոպիկայան իսկ ողոստոսի 1-ից հետո միայն բուժակակայան: 1929 թ. նոյեմբերի 1-ից բուժակակայանն անցել է տեղական բյուջեյին:

	Ա.Ռ.Ա.Ջ.Ի.Ն.		ԿՐԿՆԱԿԻ		ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	4605	4099	6123	4534	10728	8633
Այդ թ. մալարիկ	420	343	523	349	943	692

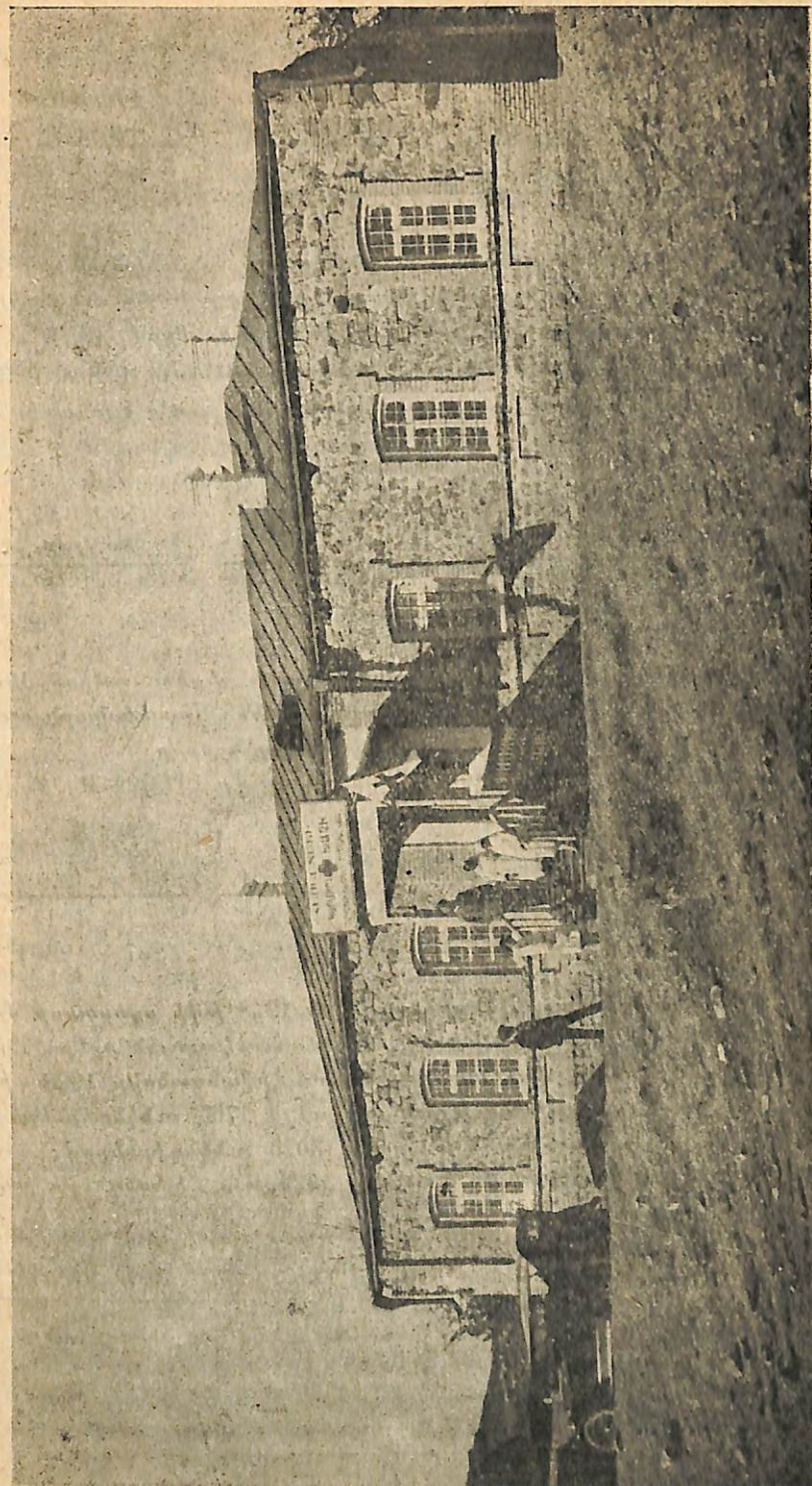
Արփայի լաբորատորիան 1928 թվին 7 ամսվա ընթացքում կատարել է 800 հետազոտություն: Նույն թվին տրոպիկայանը կազմակերպել է 14 դասախոսություն և զբոսայց ունենալով 899 ունկնդիր, իսկ 1929 թվին 9 զբոսայց 598 ունկնդիրներով:

Քեշիշենդի տրոպիկայանի (գործում է ողոստոսի 1-ից) հիվանդանոցի շարժումը 1928 թ. 5 ամսվա ընթացքում: Պետք է նկատել, վոր 1929 թ. տրոպիկայանը չի գործել բժշկի բացակայության պատճառով:

	Ա.Ռ.Ա.Ջ.Ի.Ն.		ԿՐԿՆԱԿԻ		ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.
Ընդհանուր թիվը	1488		2547		4035	
Այդ թ. մալարիկ	597		1834		2431	

Տրոպիկայանի լաբորատորիան այդ ամիսներում կատարել է 109 հետազոտություններ: Սանկրթական ասպարիզում տրված են 12 դասախոսություն և զբոսայց 1300 ունկնդիրներով:

Պետք է ավելացնել այստեղ, վոր տրոպիկայանները, ինչպես և նախորդ տարիներում, հաշվետարիների ընթացքում կատարել են և գիտական աշխատանքներ և նրանց վարիչները գեկուցումներ են տվել անցյալ տարվա մալարիայի համազումարում:

Հ. Կ. Խաչի տրոպիկայանը Քեշիշենդում

Սարգսյանների բժշկականի (Եղմիածնի գավառ) հիվանդանոցի շարժումը 1928 և 1929 թ. թ.:

	ԱՌԱՋԻՆ		ԿՐԿՆԱԿԻ		ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	10488	9138	19584	14003	30062	23141 թ
Այդ թ. մալարիկ	1765	1668	9737	5051	11502	6719

Սանկրթական բնագավառում Սարգսյանների բժշկականը 1928 թ. ապրիլի 16 դասախոսություն և զրույց, ունենալով 838 ունկնդիր. 1929 թ. 10 դասախոսություն և զրույց, 750 ունկնդիրներով:

Արագայանի բուժականայանի հիվանդանոցի շարժումը 1928 և 1929 թ. թ.: մինչև 1 հոկտեմբերի, յերբ բուժականայանն անցել և տեղական բյուջեյին:

	ԱՌԱՋԻՆ		ԿՐԿՆԱԿԻ		ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	2781	2017	8511	9851	11292	11868
Այդ թ. մալարիկ	645	759	2089	2766	2734	3525

Հիվանդանոցն ունեցել և ստացիոնար միայն յերկու ամիս 1928 թ., վորից հետո նա վերածվել և բուժականայանի: Ստացիոնարն այդ 2 ամիսում ունեցել և 6 հիվանդ, 37 մահճակալային որեր:

Սեվ-Քարի հիվանդանոցի հիվանդների շարժումը 1928-29 թ. թ.:

	ԱՌԱՋԻՆ		ԿՐԿՆԱԿԻ		ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	6892	8875	7028	10282	13920	19157
Այդ թ. մալարիկ	841	1031	986	1270	1827	2301

Սեվ-Քարի ստացիոնարը, վորը բացվել և 1928 թվի ոգոստոսի մեկից, ունեցել և այդ թվին 45 հիվանդ, 455 մահճակալային որեր, 1929 թվին 267 հիվանդ, 2864 մահճակալային որ: Հիվանդանոցը 1928 թ. կազմակերպել և 27 դասախոսություն և զրույց 1765 ունկնդիրներով, 1929 թվին 45 դասախոսություն և զրույց 3079 ունկնդիրներով:

Սեվանի հիվանդանոցը սկսել և գործել 1929 թ.: Հիվանդների շարժումը 1929 թ. հետևյալն էր.

	ԱՌԱՋԻՆ		ԿՐԿՆԱԿԻ		ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	10213		5721		15934	
Այդ թ. մալարիկ	216		71		287	
» » տրախսմա	297		299		596	

Սիսավանի հիվանդանոցի (Զանգեզ. գավառ) հիվանդանոցի շարժումը 1928 և 1929 թ. թ.:

	ԱՌԱՋԻՆ		ԿՐԿՆԱԿԻ		ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	7442	8351	4445	5020	11887	13371
Այդ թ. մալարիկ	1009	885	1002	679	2011	1564

Հիվանդանոցը 1928 թվին կազմակերպել և 4 դասախոսություն, ունենալով 106 ունկնդիր:

Սիսավանի ստացիոնարը սկսել և գործել 1928 թվի դեկտեմբերի մեկից: Դեկտեմբերին ունեցել և 9 հիվանդ, 110 մահճակալային որ: 1929 թվին ստացիոնարն ունեցել և 187 հիվանդ, 1878 մահճակալային որ:

Տեղ գյուղի բժշկականի հիվանդների շարժումը 1928 և 1929 թ. թ.: 1929 թվի հոկտեմբերի 1-ից բժշկականն անցել և տեղական բյուջեյին:

	ԱՌԱՋԻՆ		ԿՐԿՆԱԿԻ		ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	7543	5817	2932	6465	14008	10189
Այդ թ. մալարիկ	158	4327	7611	9847	4520	1608

Սանկրթական բնագավառում բժշկականը կազմակերպել և 1928 թվին 25 դասախոսություն և զրույց, ունենալով 1135 ունկնդիր:

Տրոպկայանների և մալարիայի գեմ պայքարող մյուս բժշկականների մասին վերջացնելուց առաջ պետք է նկատել, վոր բացի Եղմիածնի տրոպկայանից բոլոր մյուս տրոպկայանները, ինչպես և ընդհանրապես Հ. Կարմիր խաչի բոլոր բժշկականները, լինելով միակ բուժական հիմնարկություններն իրենց շրջանում, բժշկական ոգնություն և յին ցույց տալիս բացի մալարիկ հիվանդներից նաև ուրիշ հիվանդություններից տառապողներին, ինչպես և կատարում էին ծաղկի պատվաստում:

Տրախսմա

Բ. ՏՐԱՒՈՍԱ

1928 թ. ընթացքում Հ. Կ. խաչի Գլխավոր վարչությունը տրախսմայի և ընդհանրապես աչքի հիվանդությունների դեմ ապրիլի հաջորդությամբ պայքարելու համար հրավերեց Մոսկվայից հայտնի մաս-

նազեա ակնարուժ կին-բժիշկ Տրապեզոնցյանին իր խմբով յերեք ա-
միս ժամանակով Նոր-Բայազետի դավառում աշխատելու համար: Բժ-
Տրապեզոնցյանը հուլիսի սկզբին յեկավ Յերևան և անհրաժեշտ նախա-
պատրաստական միջոցները ձեռնարկելով ուղևորվեց իր գործու-
նեյության վայրը:

Ակնարուժական խումբն իր աշխատանքները տարավ Նոր-Բայազե-
տի դավառի Բասարդեշարի և Յելենովկայի շրջաններում 1928 թ. հու-
լիսի 19-ից մինչև հոկտեմբերի 16-ը: Խմբի ղեկավարի ներկայացրած
ընդարձակ տեղեկագրից քաղում ենք հետևյալ տվյալներն այդ շրջան-
ներում տարածված աչքի հիվանդությունների մասին: Բացի յերթեկ
հիվանդներից խումբն ունեցել է նաև ստացիոնար հիվանդներ, վո-
րոնց ընդունել է Կարմիր խաչի Յելենովկայի հիվանդանոցում:

Այդ ժամանակաշրջանում խումբն ունեցել է առաջին անգամ հաճա-
խող հիվանդներ 1934, վորոնց հաճախումների ընդհանուր թիվը յե-
ղել է 5002: ստացիոնար հիվանդներ յեղել են 77 հոգի, վորոնք ունե-
ցել են 871 մահճակալային օրեր: Խմբի ձեռքով կատարված միրարու-
ժական գործողությունների թիվը յեղել է 382:

Հիվանդների դասավորումն ըստ սեռի և հասակի՝

Տղամարդիկ	— 726	գրանցից տրախտմայով հիվանդ	228	ալյուրնքն	31,4%
Կանայք	— 860	»	»	454	» 53
Յերեխաներ	— 348	»	»	141	» 41,5
Ընդամենը	1934	»	»	823	

Ինչպես վերոհիշյալ թվերից յերևում է, հիվանդների ընդհանուր
թվից, այն է 1934 հոգուց տրախտմայով հիվանդ են յեղել 23 հոգի,
այն է 43 տոկոսը, իսկ մնացածն աչքի ուրիշ հիվանդություններով:

Այդ հիվանդներից յերկու աչքով անբուժելի կույրեր է յին 24 հո-
գի, վորոնցից 18-ը տղամարդ, 22 կին և 2 յերեխա: Մի աչքով ան-
բուժելի կույր է յին 100 հոգի, վորոնցից 55 տղամարդ, 45 կին: Կու-
րության գեպքերի խոշոր մասի պատճառը յեղել է տրախտման:

Իր աշխատանքների ընթացքում ակնարուժական խումբը կատարել
է նաև սանկրթական աշխատանք, կադմակերպելով շրջակա գյուղերի
ազգաբնակչության համար 10 դասախոսություն և զրույց, վորոնց ներ-
կա յեն յեղել ավելի քան 2000 ունկնդիրներ:

1929 թվի ամառը Գլխ. Վարչությունն ուղարկել է մի հատուկ
ակնարուժական խումբ Լենինգրադից հրավիրված բժ. Միքայելյանի
ղեկավարությամբ Ձանդեղուրի դավառի Ղափանի շրջանը: Խումբը մր-
նացել է շրջանում հուլիսի 20-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը և տարել է
իր աշխատանքները ոգտվելով իր հիվանդների համար Սիսավանի հի-
վանդանոցի ստացիոնարից:

Խմբի աշխատանքներն ընթացել են յերկու ուղղությամբ 1. Բու-

ժական-սլրոֆիլիակի և 2. Հետադուտական: Խումբն ունեցել է առա-
ջին անգամ հաճախող հիվանդներ 420, իսկ կրկնակի հաճախումներ 203:

Ստացիոնարում ընդունված հիվանդների թիվն էր 32, վորոնք ու-
նեցել են 194 մահճակալային օր: Հիվանդների թվում տրախտմայով
հիվանդ յեղել են ընդամենը 22 հոգի, համեմատաբար շատ փոքր տո-
կոս, մնացած հիվանդներն ունեցել են աչքի այլ և այլ հիվանդու-
թյուններ: Կատարված ոպերացիաների թիվը յեղել է 70, գրանցից մե-
ծագույն տոկոսը պտերիդիում 28, և ապա կատարակտ—17:

Խմբի կողմից հետադուտության են յենթարկված Ղափանի հան-
քերի բանվորները և յերկու գյուղերի, այն է Զեյվայի և Կովարդի բը-
նակիչները: Ընդհանուր յեզրակացությունն այն է, վոր շրջանում
տրախտման շատ թույլ է տարածված:

Ֆիլիս

Գ. ՍԻՖԻԼԻՍ

Սիֆիլիսի և ընդհանրապես վեներական հիվանդությունների դեմ
պայքար հաշվետարիների ընթացքում, ինչպես և նախորդ տարիներում
հ. Կարմիր խաչը տարել է նախ Մեծ Պարնիի բժշկակայանի միջոցով և
ապա հատուկ վենարչավախմբի միջոցով, վորը գործում էր Լենինա-
կանի դավառի Աղբարայի շրջանում: 1929 թ. սեպտեմբերի 1-ից Մեծ
Պարնիի բժշկակայանը փակվել է և նոր փոխարեն սկսել է գործել
Նալբանդ գյուղում բացված նոր բժշկակայանը:

Մեծ Պարնիի, ինչպես և Նալբանդի, բժշկակայանն ընդունել է բա-
ցի վեներական հիվանդներից նայել այլ հիվանդություններով տա-
րապող անձանց:

Հիվանդների շարժումը Մեծ Պարնիի (1929 թ. սեպտեմբերի 1-ից
Նալբանդի) բժշկակայանում 1928 և 1929 թ. թ.:

	ԱՌՍԱՁԻՆ		ԿՐԿՆԱԿԻ		ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	8962	9504	8409	10921	17371	20425
Այդ թ. մալարիա	175	150	66	138	241	288
» » արախտա	129	97	1163	788	1292	885
» » սիֆիլիս	69	104	85	1367	154	1471

Բացի բուժական աշխատանքներից բժշկակայանը տարել է սան-
կրթական աշխատանքներ: 1928 թվին նա կադմակերպել է 48 դասա-
խոսություն և 22 զրույց, վորոնց ներկա յեն յեղել 4526 ունկնդիրներ,
իսկ 1929 թ. 33 դասախոսություն և զրույց 1663 ունկնդիրներով:

Լենինականի դավառի Աղբարայի շրջանում 1928 և 1929 թ. թ.
շարունակում էր գործել հատուկ վենարչավախմբ, վորը կադարել է

աշխատելուց 1929 թ. դեկտեմբեր 1-ից: Այդ վեներալաթմբի հի-
վանդների շարժումը 1928 և 1929 թ. թ. հետևյալն էր.

	ԱՌԱՋԻՆ		ԿՐԿՆԱԿԻ		ԸՆԴԱՄԵՆԸ	
	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.	1928 թ.	1929 թ.
Հաճախ. ընդ. թիվը	1410	970	16821	10977	18231	11949
Այդ թվում սիֆի-						
լիսով հիվանդներ	771	840	13363	10688	14144	11528

Արշավախումբը կատարել է նաև պրոֆիլակտիկ և սանկրթական
աշխատանքներ: 1928 թ. ընթացքում նա կադմակերպել է 36 դասա-
խոսություն, ունենալով 2357 ունկնդիր:

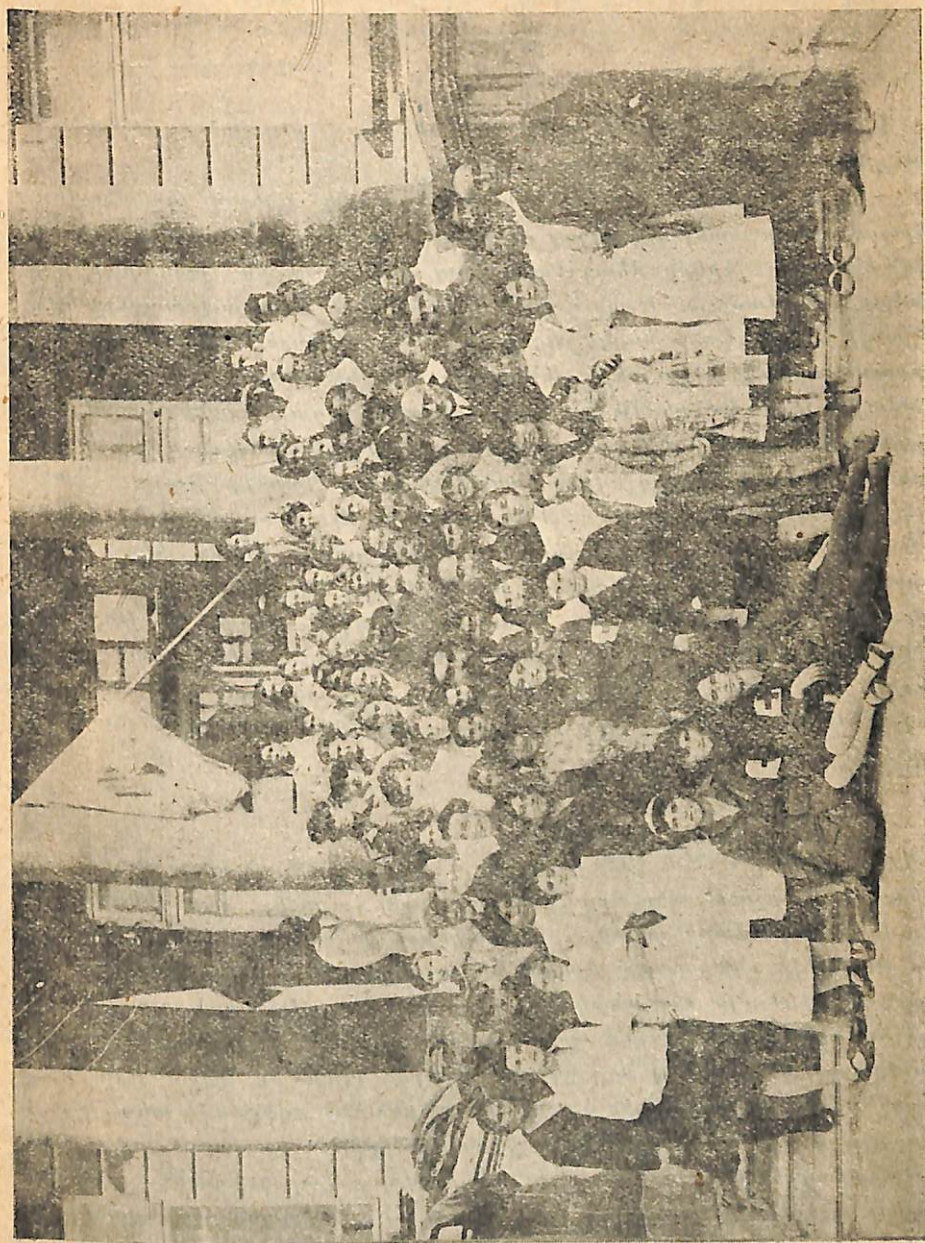
Այժմ ամփոփենք հիվանդների շարժման վերաբերյալ թվերը 1928
և 1929 թ. թ. համեմատելով նախորդ 1927 թվի հետ:

	Տարին	Մակար.	Սիֆիլիս	Տրախոմ	Աչք. դա- նադան հիվանդ.	Զանաղ. հիվանդ.	Ընդա- մենը
Առաջին հաճախում	1927	15691	848	944	962	55105	73550
	1928	16080	840	952	1111	55714	74697
	1929	17995	944	416	402	69339	89096
Կրկնակի	1927	67226	16167	1934	1261	57378	143996
	1928	70906	13458	1163	3067	64067	152661
	1929	68166	12055	1086	203	73153	154659
Ընդամենը	1927	82917	17015	2878	2223	112483	217516
	1928	86986	14298	2115	4178	119782	227358
	1929	86161	12999	1503	605	142492	243755

Հ. Կ. խաչի բոլոր ստացիոնարներում 1928 թվին ընդունված հի-
վանդների թիվը յեղել է 445 հոգի, վերոնք ունեցել են 4544 մահա-
կալային ուր, իսկ 1929 թվին 1236 հիվանդ, 13412 մահաճակալային սր:

Սանկրթական ասպարեղում Հ. Կ. խաչի բոլոր բուժհիմնարկները
1928 թվի ընթացքում կադմակերպել են 320 դասախոսություն և 232
զրույց, վերոնց ներկա յեն յեղել 33713 ունկնդիր, իսկ 1929 թվին
341 դասախոսություն և զրույց 16962 ունկնդիրներով:

Հ. Կ. խաչի բուժհիմնարկների գործունեյության մասին խոսքը
վերջացնելուց առաջ պետք է հիշատակել վեր Գլխավոր Վարչությունը
շանկանալով իր հիմնարկներում պաշտոնավարող բժիշկներին հնարա-
վորություն տալ կատարելագործվելու համար՝ վերոջ հերթով աշխա-
տում է գործուղել բժիշկներին այդ նպատակով այլ և այլ համալսա-

Հ. Կարսիի Խաչի ԲՆՆԻՍԻԱՆԻ ԲԱՆԴԱՅԻ ՄԱՐԿԱՆ ԿԱՆԿԵՐ

բաններ պայմանով, վոր վերադարձին նրանք շարունակեն պաշտօնավարել Կարմիր խաչի հիմնարկները մեջ: Այսպիսով 1929 թվին գործողվել էյին յերեք բժշկ յերեք ու կեսից չորս ամիս ժամանակով:

Բժշկական ֆուլբերի դպրոց

Մեզ մնում է մի քանի խոսք ևս ասել նոր բացված բժշկական քույրերի դպրոցի մասին:—

1929 թ. Գլխավոր Վարչությունը նպատակ դնելով կանոնադր կերպով պատրաստել վորակյալ բժշկական քույրեր իր հիմնարկների ու ընդհանրապես յերկրի հետզհետե աճող պահանջներին բավարարելու համար և համաձայնության դալով Ամերիկական Նպաստամատուց Կոմիտեյի Լենինականի ներկայացուցչի հետ՝ վորոշեց՝ բանալ Յերկվանում բժշկական քույրերի յերկամյա դասընթացներ: Ըստ այդ համաձայնության Ամերկամի իր վրա յե վերցրել հոգալ ուսանողուհիների ապրուստի ծախսերը, իսկ վարչական և մանկավարժական մասի կազմակերպությունն ամբողջովին ստանձնել է Հ. Կարմիր խաչը: Դասընթացի բացվեցին նույն թվի աշնանը: Ուսանողուհիների թիվն է 64, վորոնցից 21-ը Լենինականի ամերիկական դպրոցից յեկած ուսուներն են և այստեղ շարունակելու յեն յերկրորդ տարվա դասընթացը: Իսկ մնացած 43 նոր են մտել: Դրանցից 32 հոգի ստանում են թոշակ: Ընդհանուր թվից 52 դավաններից են, և միայն 12 հոգի Յերկան քաղաքից: Ըստ ազգության 63 հոգի հայ են, 1 թուրք, ըստ սոցիալական կազմի՝ 60 տոկոս գյուղացիք, 25 տոկոս բանվոր, 12 տոկոս ծառայող և 3 տոկոս այլք:

Վերջացնելով 1928 և 1929 թ.թ. իր դործունեյության տեղեկագիրը, Գլխավոր Վարչությունը հարկ է համարում հայտնել, վոր ղեկավարվելով համապատասխան տված հրահանգներով և այն ղերեկտիվներով, վոր 1929 թվի ընթացքում մշակել են Գլխավոր Վարչության սլենումները, և միևնույն ժամանակ ընդառաջելով ժողովրդական առողջապահության բնագավառում ամբողջ խորհրդային Միության մեջ ծաղկավող աշխատանքների նոր սկզբունքներին, Գլխավոր Վարչությունը վերջին և առաջիկայում իր դործունեյության մեջ ավելի մեծ տեղ տալ մասնագիտական և պրոֆիլակտիկ աշխատանքներին:

Առաջադրելով այդ նպատակը Գլխավոր Վարչությունն արդեն անցյալ տարվանից աշխատել է կրճատել իր բուժական հիմնարկների թիվը և նրանցից մի քանիսը հանձնել տեղական բուժիկին, այդպիսով ազատված իր միջոցները պրոֆիլակտիկ աշխատանքներին հատկացնելու համար: Գլխ. Վարչությունն արդեն ձևոնարկել է այդ աշխա-

տանքների ծրագիրը մշակելու: Աշխատանքները տարվելու յեն դյուրական վայրերում, կոլտոյներում և ընդգրկելու յեն հետևյալ ձևերով՝ նարկները՝ մանկական հրապարակներ, մսուրներ, բաղնիքներ, ջրհորներ դյուղերին խմելու ջուր մատակարարելու համար և այլն: Այդ կարգի աշխատանքներին վորոշ չափով արդեն ձևոնարկված է անցյալ տարվա վերջերից:

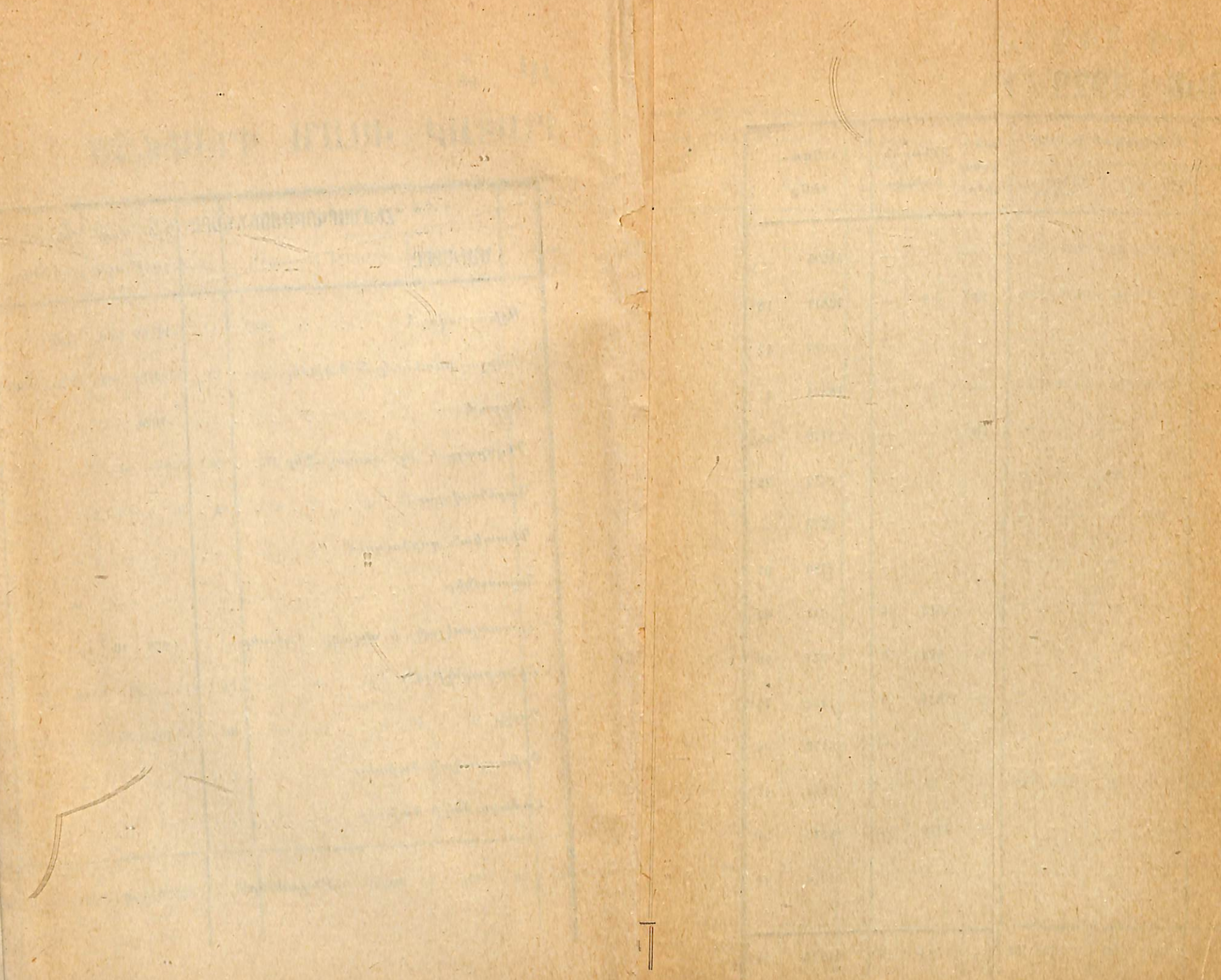
Հ. ԿԱՐԺԻՐ ԽԱՉԻ ՓԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հ. Կարժիր Խաչի Փինանսական վիճակի հետ ծանոթացնելու համար աշտուկ տալիս ենք հետևյալ 5 աղյուսակները:

1. 1928 թվի նախահաշվի յեկամտային մասի կատարելու պատկերը:
2. 1928 թվի նախահաշվի ծախսերի մասի կատարողական պատկերը:
3. 1929 թվի նախահաշվի յեկամտային մասի կատարողական պատկերը:
4. 1929 թվի նախահաշվի ծախսերի մասի կատարողական պատկերը:
5. Յուրաքանչյուր տարեկանից ստացված ղեկավարների և այլ իրերի 1928 և 1929 թ. թ.:

ԽՐԱԽ ՂԱԿ

Ժ Ե Կ Կ Կ Կ		Դ Ե Կ Կ Կ Կ		Զ Ե Կ Կ Կ Կ		Ը Ե Կ Կ Կ Կ	
Կ Կ	Ս Կ Կ Կ Կ Կ Կ	Կ Կ Կ Կ Կ Կ	Կ Կ Կ Կ Կ Կ	Կ Կ Կ Կ Կ Կ	Կ Կ Կ Կ Կ Կ	Կ Կ Կ Կ Կ Կ	Կ Կ Կ Կ Կ Կ
—	5576	—	—	—	—	84449	89
—	726	—	—	—	—	23321	67
—	—	—	—	—	—	1024	—
—	1238	—	462	61	—	17374	92
—	—	—	—	—	—	3236	89
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	2213	65	—	2213	65
—	—	—	—	—	—	2223	25
60	—	59	19	—	—	33599	71
—	39	—	—	—	—	8478	93
—	—	—	2610	67	—	2610	67
—	—	—	2645	07	—	2645	07
60	7581	59	19	7932	—	191519	68

Հ. Կարմիր Խաչի 1928 թվի նախահաշվի յեկամտային մասի կառարարական պատկերն ըստ տեսակների.

Յեկամուտներն ըստ տեսակների	Գումար	
	Ռ.	Կ.
1. Պետական ոժանդակություն	20000	—
2. Կ. Խաչի և Կ. Մահիկի Ընկ. Գործկոմից	13600	—
3. Անդամավճարներ	4311	—
4. Մասհանում գվարճատեղերից	17745	—
5. Մասհանում յերկաթուղուց	14876	—
6. Նվիրարեւություններ ապրանքով և դրամով	42932	—
7. Զանազան պատահական յեկամուտներ	2664	—
8. Փոխանցված նախորդ տարիների հաշվից	55391	68
9. Պահանջատերեր	20000	—
Ընդամենը	191519	68

Հ. Կարմիր Խաչի 1929 թվի նախահաշվի յեկամտային մասի կառարարական պատկերն ըստ տեսակների.

Յեկամուտներն ըստ տեսակների	Գումարը	
	Ռ.	Կ.
1. Ստացված Կ. Խաչի և Կ. Մահիկի Ընկ. Գործկոմից վետերան. և այլ գործեր վարելու համար	10360	—
2. Անդամավճարներ	4865	31
3. Մասհանում գվարճատեղերից	20847	30
4. Մասհանում յերկաթուղուց	15897	68
5. Նվիրարեւություններ ապրանքներով և դրամով	99890	—
6. Զանազան պատահական յեկամուտներ	9794	87
7. Յերկարատե վարկ տուրքիսպանների կառուցման համար	80000	—
8. Պահանջատերեր	15529	—
Ընդամենը	257184	59

Լ. ԿԱՐՄԱՐ ԽԱՉԻ ԱՐՏԱՍԱՀԱՆՈՒՑ ՍՏԱՑԿԱԾ ԴԵՂՈՐԱՅՔԻ ՅԵՎ ԱՅԼ ԻՐԵՐԻ 1928 ՅԵՎ 1929 Ք.Ք.

ԹԻՎ ԶԵՎ ԱՄԻՍ	ՎՈՐՏԵՂԻՑ	ԻՐԵՐԻ ԱՆՈՒՆԸ	ՔԱՆԱԿ
<u>1928 թ.</u>			
1. 29 ապրիլի	Նխուժողքից՝ չ. Կ. Խաչի Կենտ. վարչ.	չին հաղուտակներ չին կոչիկներ Ռուսներն զրամեք.	19 հակ 9 պարկ 1 հատ
2. 25 հունիսի	Նխուժողքից՝ չ. Կ. Խաչի Կենտ. վարչ.	չին հաղուտակներ	1 արկղ 3 հակ
3. 1. հուլիսի	Փարիզից՝ չ. Կ. Խաչի Մանածխողից	Խին 40 կիլո	1 արկղ
4. 22 ոգոստոսի	Նխուժողքից՝ չ. Կ. Խաչի Կենտ. վարչ.	չին հաղուտակներ	20 հակ
5. 21 սեպտեմբերի	Փարիզից՝ չ. Կ. Խաչի Մանածխողից	Փարիզի կանաչ և դեղդալք	11 արկղ
6. 15 նոյեմբերի	» — »	20 պատի ժամացույց	1 արկղ
7. 20 »	» — »	Քիմիական ճեմիչ	2 արկղ
8. 21 նոյեմբերի	Լանդոնից՝ Ֆ. Մ. Մանդրինյանից	1 միկրոսկոպ Յեյսի	1. արկղ
<u>1929 թ.</u>			
9. 25 հունվարի	Նխուժողքից՝ չ. Կ. Խաչի Կենտ. վարչ.	չին հաղուտակներ չին կոչիկ	18 հակ 37 պարկ

10. 6 մարտի	Նխուժողքից՝ չ. Կ. Խաչի Կենտ. վարչ.	չին հաղուտակներ	22 հակ
11. 28 մարտի	Փարիզից՝ չ. Կ. Խաչի Մանածխողից	2 ասպիրատոր Դեղդալք և բամբակ	1 արկղ 3 արկղ
12. 22 հունիսի	Նխուժողքից՝ չ. Կ. Խաչի Կենտ. վարչ.	չին հաղուտակներ չին կոչիկներ Նոր կոչիկներ Բեռնատար լինքնաչարժ Ինքնաչարժի մասեր	17 հակ 7 պարկ 4 արկղ 1 հատ 2 արկղ
13. 16 ոգոստոսի	Բրյուսսելից՝ չ. Կ. Խաչի Մանածխողից	3. հատ միկրոսկոպ	3 արկղ
14. 10 հոկտեմբերի	Նխուժողքից՝ չ. Կ. Խաչի Կենտ. վարչ.	չին հաղուտակներ չին կոչիկներ	20 հակ 17 պարկ
15. 27 նոյեմբերի	Նխուժողքից՝ չ. Կ. Խաչի Կենտ. վարչ.	Ինքնաչարժի մասեր չին հաղուտակներ չին կոչիկներ Նոր կոչիկներ 1 դոբամոված դրամեքենա	3 արկղ 16 հակ 3 պարկ 4 արկղ 1 արկղ
16. 17 դեկտեմբերի	Անտվերպեդից՝ Հայ Տեխանց Մկրտ- չյանից	• Դեղդալք	2 արկղ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

1. Բժ. Ստանադարատ Կամսարական,
2. Բժ. Հայկ Ջալալյան,
3. Արամ Կաստանյան,
4. Ալեքսանդր Թամանյան,
5. Մարտիրոս Սարյան,
6. ՊԱՋԼ-Ալիաբեկի ներկայացուցիչը
7. Բժ. Բաբկեն Աստվածատրյան,
8. Սերիկ Դավթյան,
9. Հայկ Բատիկյան,
10. Բժ. Խ. Մարգարյան,
11. Բժ. Վահան Աղբրեղյան,
12. Բժ. Մուշեք Մելիք-Քարամյան (Լեն. Գավ.),
13. Բժ. Միքայել Պարոնյան (Ջանդեղ. Գավ.),
14. Ջալիլ Պալիլով (Լենինականի ազգային փոքրամասն. կոլմից),
15. Բժ. Սերիկ Անանյան (Եջմիածնի գավ.),
16. Բժ. Մարյամ Մանթաշյան,
17. Բժ. Ասրադուս Ալեքսանյան (Հ. Կ. խաչի զբոսայգիի գեղարար),
18. Քերոբ Գրիգորյան (Յերեվ. Կաշիկո),
19. Ս. Սնարյան (ՀՈԿ-ից),
20. Բժ. Սիմյոն Լադարյան,
21. Դանուշ Շահվերդյան (Հ. Կ. խաչի Յեփրոսյայի ներկայացուցիչ),
22. Բժ. Ս. Հովսեփյան (Հ. Կ. Ամերիկայի ներկայացուցիչ),
23. ԼԿՅՄ-ի ներկայացուցիչ,
24. Բժ. Փայլակ Հափոյան (Համալսար.),
25. Բժ. Արմենակ Մալխոսյան (Յերեանի գավառի Ասրածնից) .

ՓՈԽ-ԱՆԴԱՄՆԵՐ

1. Հայկ Մահերյան,
2. Բժ. Անտոն Իշխանյան,
3. Բժ. Արմենուհի Կարեմադյան (Դարալագյաղի գավառից),
4. Գրիգոր Մալյան (Սեփարից),
6. Գրիգոր Հարոյան (Լենինականի գավառից),
5. Գևորգ Մահերյան (Յերեվանից),
7. Նոյեմբար Վահանյան (Լենինականի գավառից) :

ՎԵՐՍՏՈՒԳԻՉ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐ, ՓՈԽ-ԱՆԴԱՄՆԵՐ

1. Սուրեն Խոզավերդյան,
2. Ավետիս Գրիգորյան,
3. Բժ. Այգեհյան,

ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

յերես	տող	տպագծ և	պետք և լինի
30.	24 վերնվից	23 հոգի	823 հոգի
36.	4	կատարելու	կատարողական

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0273291

4086